

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü
Seramik Anasanat Dalı

Terra Sigillata ile Çağdaş Seramik Uygulamalar

Metin ERTÜRK

Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu

Ankara, 2019

Terra Sigillata ile Çağdaş Seramik Uygulamalar

Metin Ertürk

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü

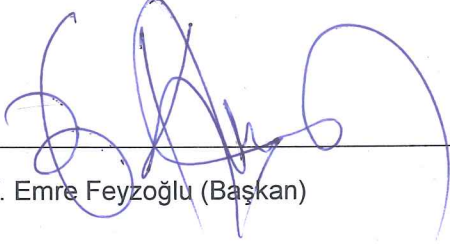
Seramik Anasanat Dalı

Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu

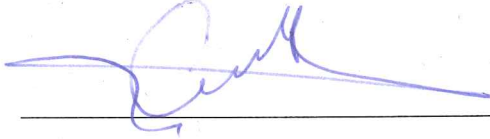
Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Metin Ertürk tarafından hazırlanan "Terra Sigillata ile Çağdaş Seramik Uygulamalar" başlıklı bu çalışma, 26.02.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu olarak kabul edilmiştir.

Prof. Emre Feyzoğlu (Başkan)

Prof. Candan Dizdar Terviel (Danışman)

Doç. Elif Ağatekin

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Enstitü Müdürü

Prof. Pelin Yıldız

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatlarda arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesini verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan “*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*” kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/H.Ü Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.⁽¹⁾
- Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir.⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.⁽³⁾

26/02/2019

METİN ERTÜRK

“*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*”

(1) Madde 6.1 Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması ve patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, **tez danışmanın önerisi ve enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulu** ile iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6.2 Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanın önerisi ve enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulunun** gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7.1 Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi** ile **enstitü veya fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2 Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik sürecinde enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* **Tez danışmanın önerisi ve enstitü anabilim dalının** uygun görüşü üzerine **enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının **Prof. Candan Dizdar Terviel** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Metin ERTÜRK

TEŞEKKÜR

Tez süresince beni yönlendiren ve desteğini esirgemeyen danışmanım Prof. Candan Dizdar Terviel başta olmak üzere Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü hocalarıma, Tez jürime gelerek eleştirilerini yapan Prof. Sevim Çizer'e, her konuda bana yardımcı olan arkadaşlarım Numan Suçağlar, Buğra Özer, Esra Çetin ve Elif Odabaş'a, Tez süresince desteklerini ve fikirlerini esirgemeyen Doç. Efe Türkel ve Dr. Öğr. Üyesi Zafer Güngen'e, Değerli tez jüri üyelerine, İngilizce çevirilerinde yardımcı olan değerli öğrencim ve dostum Ceylin Öztarhan Mullally'e Sevgili eşim Esra Ertürk'e ve Yüksek lisans eğitimi için beni ikna eden, her anlamda desteğini esirgemeyen Müge Eryılmaz'a ve emeği geçen herkese teşekkürü bir borç bilirim.

Rahmetli Işıl Hocam'a

ÖZET

ERTÜRK, Metin. *Terra Sigillata ile Çağdaş Seramik Uygulamalar*, Yüksek Lisans Sanat Çalışması Raporu, Ankara, 2019.

Terra Sigillata, Roma Döneminde yapılmış mühür dekorlu seramik kaplara verilen isimdir. Zaman geçtikçe kapların üzerindeki pekişmiş (zinter) astar ile özdeşleşerek "Terra Sigillata Astarı" olarak anılmaya başlanmıştır. Yüzyıllardır çömlek ustalarının tutkusu haline gelen terra sigillata tekniği geliştirilerek günümüze kadar ulaşmıştır. Astarın yapılışı, uygulanışı ve formlar ile kusursuz hale gelmesi uzun çaba ve sabır gerektiren bir süreç olduğundan, elde edilen pürüzsüz yüzey ve kilden gelen doğal parlaklık seramik ustalarının nesilden nesile aktardığı önemli bir miras haline gelmiştir. Anadolu'da Neolitik Dönem'den itibaren seramik yüzeylerde kullanılmaya başlayan astarın en gelişmiş hali Terra Sigillata'dır. Kilin renk verme özelliğinin bir değer olarak yüzeyde kullanılması seramik sanatı için yeni olanaklar sağlamaktadır.

Terra Sigillata, tarih boyunca seramik formların üstünde sadece yalınlığı, geçirgenliği azaltması ve doğal parlaklığı sebebi ile kullanılmamış, Ege uygarlıklarının seramik üretiminde de önemli yeri olan bu astar türü, günlük kullanım için üretilen seramik kaplar içinde kullanılmıştır. Bu seramiklerde özellikle geometrik desenlerden savaş sahnelerine kadar çok çeşitli formlar göze çarpmaktadır.

Bu çalışma ile günümüzden 2300 yıl önce çömlekçi ustalarının tutkusunu şuan ki şartlarla birleştirerek yeni formlar ve yeni anlatım dillerini oluşturmaktır. Yüzeyin üstünde oluşan ipeksi mat yüzeyin yarattığı yalınlık ile çağdaş formlarla birleşerek az malzeme ile güçlü ifadeler kurulmuştur. Antik Yunan Dönemi ve Roma Dönemi'nin altın astarı Terra Sigillata, 20. yüzyıldan itibaren tekrar öğrenilmek istenen, uygulanan ve değeri günümüzde daha da iyi anlaşılan astar türü olmuştur.

Anahtar Sözcükler: Terra Sigillata, Seramik, Çağdaş Seramik Sanatı, Astar

ABSTRACT

ERTÜRK, Metin. *Contemporary Applications with Terra Sigillata*, MFA Art Study Report, Ankara, 2019.

Terra Sigillata is the name given to ceramic pots with seal decorations made during the Roman period. As time passed, it was identified with the solidified slip on the pots and became known as "Terra Sigillata slip". Terra sigillata technique, which has become the passion of the pottery masters for centuries, has been developed until today. As the make up and application of the slip and its becoming perfect with forms is a process that requires long effort and patience, the smooth surface and natural glow from clay has become an important legacy of the ceramic masters that they transfer from generation to generation. Terra Sigillata is the most advanced type of slip that has been used on ceramic surfaces since the Neolithic period in Anatolia. The use of clay's tinting characteristic as a value on the surface creates new possibilities for the ceramic art.

Terra Sigillata has not only been used on ceramic forms in history because of its simplicity, permeability and natural brightness, but this slip, which had a great place in Aegean civilizations' in ceramic production, was also used for the ceramic pots for daily use. On these ceramics, several forms from geometrical patterns to war scenes stand out.

With this work the goal is to combine the passion of master potters 2300 years before today with the current conditions, in order to create new forms and new forms and new expressional languages. The simplicity created by the silky matt surface, was combined with modern forms, and strong expressions were established with less materials.

Terra Sigillata, the golden slip of the ancient Greek period and Roman period, became the slip people wanted to learn again, to apply and whose value was understood better nowadays.

Key Words:

Terra Sigillata, Ceramic, Contemporary Ceramic Art, Slip

İÇİNDEKİLER

KABUL ONAY.....	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
RESİM DİZİNİ.....	ix
GİRİŞ.....	1
1.BÖLÜM: TERRA SİĞİLLATA.....	5
1.1. Terra Sigillata'nın Tanımı ve Tarihi.....	5
1.1.1. Antik Dönem Pekişmiş Astar.....	9
1.1.2. Roma Dönemi Terra Sigillata.....	15
1.2. Terra Sigillatanın Hazırlanışı ve Uygulama Yöntemleri.....	17
1.3. Günümüz Anadolu Çömlekçi Köylerinde Terra Sigillata.....	25
2. BÖLÜM: ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA TERRA SİĞİLLATA.....	29
2.1. Çağdaş Seramik Sanatında Terra Sigillatanın Yeri.....	29
2.2. Terra Sigillata ile Çalışan Seramik Sanatçıları.....	30
2.2.1. Duncan Ross.....	31
2.2.2. Magdalene Odundo.....	34
2.2.3. Pierre Bayle.....	37
2.2.4. Shama Sam Gibsh.....	42

2.2.5. Tjok Dessauvage.....	45
2.2.6. Miquel Molet.....	47
2.2.7. Sevim Çizer.....	49
2.2.8. Roland Summer.....	50
3. UYGULAMALAR.....	53
SONUÇ.....	65
KAYNAKÇA.....	72
EK-1 ORJİNALLİK RAPORU	

RESİM DİZİNİ

- Resim 1: Hayvan figürlü, Terra Sigillata kâse..... 6
http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=1333444&partId=1&searchText=terra+sigillata&images=true&page=11
- Resim 2: Kıbrıs üretimi testi, British Müzesi..... 7
http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=245803001&objectId=415301&partId=1
- Resim 3: Terra Sigillata Kâse..... 8
http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details.aspx?objectId=884450&partId=1&searchText=terra+sigillata&images=true&page=1
- Resim 4: Klasik Dönem, Kırmızı Figür Attica Krater..... 10
<https://www.metmuseum.org/toah/works-of-art/1989.281.62/>
- Resim 5: Arkaik Dönem, Siyah Figürlü Kylix, Metropolitan Sanat Müzesi..... 11
<https://www.harvardartmuseums.org/art/288090>
- Resim 6: Smikros tarafından imzalanmış Stamnos..... 12
 (Boardman, 2013, s.41)
- Resim 7: MÖ 5. yüzyıl Yağ Şişesi olarak kullanılan Lekythos kaplar..... 14
<https://www.flickr.com/photos/edk7/165102007551>
- Resim 8: Sivri uçlu amfora, Athena ve Poseidon devlerle savaşıyor..... 14
 (Boardman, 2013, s.127)
- Resim 9: Kalıba sıvama kase, Reinzaubern Müzesi..... 16
https://en.wikipedia.org/wiki/Terra_sigillata
- Resim 10: Menemen kilinden yapılmış form, Kişisel arşiv..... 19
- Resim 11: Terra Sigillata yapımında kullanılan malzemeler, Kişisel arşiv..... 20

Resim 12: Astar yapılacak olan kilin elekten geçirilmesi, Kişisel Arşiv.....	20
Resim 13: Karıştırıldıktan sonra dinlenmeye bırakılan astar, Kişisel Arşiv.....	21
Resim 14: 72 saat bekletilen karışım ve oluşan astar, Kişisel Arşiv.....	21
Resim 15: Sifon yöntemi ile Terra Sigillata astarının başka bir kaba alınması, Kişisel Arşiv.....	22
Resim 16: Astar uygulamasından önce yüzeylerin perdahlama süreci, Kişisel Arşiv	23
Resim 17: Fırça ile astar uygulaması, Kişisel Arşiv.....	23
Resim 18: Dökme yöntemi ile astar uygulaması, Gyges Seramik Çalıştayı 2018, Kişisel Arşiv.....	24
Resim 19: Parlatma işlemi yapılmış formların, pişirilmiş formla karşılaştırılması, Kişisel Arşiv.....	25
Resim 20: 1100°C'de pişirilmiş geometrik desenli formlar, Kişisel Arşiv.....	26
Resim 21: Karacasu çömleğini perdahlayan kadın.....	27
http://www.karacasu.gov.tr/karacasuda-comlekcilik	
Resim 22: Terra Sigillata astarlı bahçe seramiği.....	27
http://www.menemeninsesi.com.tr/haber/-1700.html	
Resim 23: Perdahlama süreci.....	28
http://www.menemeninsesi.com.tr/haber/-1700.html	
Resim 24: Terra Sigillata astarlı Avanos çömlekleri.....	28
https://www.kapadokyadayim.com/avano-comlekleri/	
Resim 25: Astar üzerine rapido dekorlu Avanos çömlekleri.....	29
https://www.kapadokyadayim.com/avano-comlekleri/	

- Resim 26: Avanos'lu çömlek ustası Aydın Afacan'ın çalışmaları, Kişisel Arşiv..... 29
- Resim 27: Pierre Bayle, Hipopotam, 39 cm, 1995..... 30
<http://www.camardetassocies.com/html/fiche.jsp?id=1380061>
- Resim 28: Duncan Ross, torna ile şekillendirme, 22 cm..... 31
<https://www.duncanrossceramics.co.uk/gallery/gallery1/>
- Resim 29: Duncan Ross, küçük kase, torna ile şekillendirme, 14 cm..... 32
<https://www.duncanrossceramics.co.uk/gallery/gallery1/>
- Resim 30: Duncan Ross, büyük kase, torna ile şekillendirme, 21 cm..... 32
<https://www.duncanrossceramics.co.uk/gallery/gallery1/>
- Resim 31: Duncan Ross, torna ile şekillendirme..... 33
<https://www.duncanrossceramics.co.uk/gallery/gallery1/>
- Resim 32: Magdalena Odundo, el ile şekillendirme, perdahlı yüzey..... 34
<http://pierremariegiraud.com/en/artistes/oeuvres/1896/magdalene-odundo>
- Resim 33: Magdalena Odundo, el ile şekillendirme, perdahlı ve isli yüzey..... 35
http://magdaleneodundo.com/selected_works_6.html
- Resim 34: Magdalena Odundo, Vessel Series II, perdahlı ve islenmiş yüzey,
 2001..... 35
<http://pierremariegiraud.com/en/artistes/oeuvres/1896/magdalene-odundo>
- Resim 35: Magdalena Odundo, el ile şekillendirme, perdahlı yüzey..... 36
<https://www.omenkaonline.com/universal-sublime-vessels-magdalene-odundo/>
- Resim 36: Pierre Bayle "Gaea" perdahlı, odun pişirimi, 30 cm..... 37
<http://www.camardetassocies.com/html/fiche.jsp?id=296907>
- Resim 37: Pierre Bayle, Kanatlı Çömlek, 47.5 cm, 1992..... 38

http://www.camardetassocies.com/html/fiche.jsp?id=2815360	
Resim 38: Pierre Bayle, Çaydanlık, Çap: 16 cm.....	39
http://www.camardetassocies.com/html/fiche.jsp?id=2620245	
Resim 39: Pierre Bayle fırın doldururken.....	40
https://tr.pinterest.com/pin/447545281692080253/?lp=true	
Resim 40: Pierre Bayle, isimsiz, 15 cm.....	40
http://www.camardetassocies.com/html/fiche.jsp?id=2620237	
Resim 41: Pierre Bayle, isimsiz, 26 cm, 1985.....	41
http://www.camardetassocies.com/html/fiche.jsp?id=2815115	
Resim 42: Shamaı Sam Gibsh, Gaz ve Odunlu Redüksiyon, 2016, Sanatçı Arşiv.....	42
Resim 43: Shamaı Sam Gibsh, Kase, Çap: 16 cm, Yük. 7 cm, Müge Eryılmaz Koleksiyonu.....	42
Resim 44: Shamaı Sam Gibsh, Odunlu Fırın, Sanatçı Arşivi.....	43
Resim 45: Shamaı Sam Gibsh, Odunlu Fırın, Sanatçı Arşivi.....	43
Resim 46: Shamaı Sam Gibsh, 2018, Sanatçı Arşivi.....	44
Resim 47: Shamaı Sam Gibsh, Circular Movement, 2018, Sanatçı Arşivi.....	44
Resim 48: Tjok Dessauvage.....	45
http://www.pulsceramics.com/exhibitions/tjok-dessauvage-2008-2008/	
Resim 49: Tjok Dessauvage.....	46
http://www.pulsceramics.com/exhibitions/tjok-dessauvage-2008-2008/	
Resim 50: Tjok Dessauvage.....	46
http://www.pulsceramics.com/exhibitions/tjok-dessauvage-2008-2008/	
Resim 51: Miquel Molet, hayal kapları, 2005-2006.....	47

http://www.miguelmolet.com/en/sculpture/	
Resim 52: Miquel Molet, formun anatomisi, 2015.....	48
http://www.miguelmolet.com/en/sculpture/	
Resim 53: Miquel Molet, geometrik, 2008.....	48
http://www.miguelmolet.com/en/sculpture/	
Resim 54: Prof. Sevim Çizer, Kutular Serisi, Şamotlu çamur, Terra Sigillata, Pişirim sonrası dumanlama, 2000-2003, Sanatçı Arşivi.....	49
Resim 55: Prof. Sevim Çizer, Hint Baharı, 2009, Kırmızı çamur, Terra Sigillata, Pişirim sonrası dumanlama, Sanatçı Arşivi.....	49
Resim 56: Prof. Sevim Çizer, Buluntular Serisi II, Şamotlu çamur, Terra Sigillata, Pişirim sonrası dumanlama, 2007, Sanatçı Arşivi.....	50
Resim 57: Roland Summer, Vessel, Çap: 27 cm.....	51
http://www.rolandsummer.at/kont.E.htm	
Resim 58: Roland Summer, Object, Yükseklik: 43 cm.....	51
http://www.rolandsummer.at/kont.E.htm	
Resim 59: Roland Summer, Three Pieces, Yükseklik: 50 cm.....	52
http://www.rolandsummer.at/kont.E.htm	
Resim 60: Roland Summer, Red Pair, Yükseklik: 45 cm	52
http://www.rolandsummer.at/kont.E.htm	
Resim 61: MS 2018 Kırmızı Figürsüz Formlar, Kişisel Arşiv.....	53
Resim 62: MS 2018 Kırmızı Figürsüz Form II, Kişisel Arşiv.....	53
Resim 63: Oldies But Goldies II, Kişisel Arşiv.....	54
Resim 64: : Oldies But Goldies I, Kişisel Arşiv.....	55
Resim 65: MS 2016 Astar Bezemeli Form, Kişisel Arşiv.....	56

Resim 66: MS 2018 Kırmızı-Siyah Figürsüz Form, Kişisel Arşiv.....	56
Resim 67: MS 2018 Kırmızı-Siyah Figürsüz Form, Kişisel Arşiv.....	57
Resim 68: MS 2018 Kırmızı-Siyah Figürsüz Form Kişisel Arşiv.....	57
Resim 69: MS 2018 Kırmızı-Siyah Figürsüz Form, Kişisel Arşiv.....	58
Resim 70: MS 2016 Kırmızı-Siyah Figürsüz, Form, Kişisel Arşiv.....	59
Resim 71: Alegori, Kişisel Arşiv.....	60
Resim 72: Hydria, Kişisel Arşiv.....	60
Resim 73: Emziği Başka Yerde, Kişisel Arşiv.....	61
Resim 74: MS 2017 Kırmızı Figürsüz Formlar, Kişisel Arşiv.....	61
Resim 75: Lekythos, Kişisel Arşiv.....	62
Resim 76: Oldies But Goldies Serisi, Kişisel Arşiv.....	63
Resim 77: Lekythos, Kişisel Arşiv.....	64
Resim 78: Formlara yansıyan Adnan Turan Sergi Salonu, Kişisel Arşiv.....	66
Resim 79: MS 2018 serisini üretim süreci, Kişisel Arşiv.....	67
Resim 80: İzleyici ile buluşma, Kişisel Arşiv.....	68
Resim 81: İzleyici ile buluşma II, Kişisel Arşiv.....	68
Resim 82: Formlar, Kişisel Arşiv.....	69
Resim 83: İzleyici ile buluşma III, Kişisel Arşiv.....	69
Resim 84: Serginin genel görünümü.....	70
Resim 85: İzleyici ile buluşma IV.....	70
Resim 86: Prof. Sevim Çizer ve MS 2018, Kişisel Arşiv.....	71
Resim 87: Ignorance, Atölye, 2017, Kişisel Arşiv	71

GİRİŞ

Seramik sanatı, insanoğlunun keşfettiği günden beri zihnini kalbini ve ellerini kullanarak ürettiği seramik kap sanatı niteliğiyle ortaya çıkar. Atilla Galatalı seramik sanatını 3 başlıkta toplamaktadır.

Klasik Seramik Sanatı, Endüstriyel Seramik Sanatı, Soyut Seramik Sanatı. Klasik bakış açısıyla geçmişten günümüze seramiğin en temel amacı işlevsel, gündelik yaşama yönelik olarak üretilmesidir.

“Klasik Seramik Sanatı, başlangıcında ve sonraki gelişmelerinde temel olarak kullanıma yönelik, her tür eşyanın kilden sanatkârane şekillendirilip pişirilmesidir” (Uludağ, 1998).

“Bugün Seramik Sanatı dediğimiz gerçek, ilkel insanın kap gereksinmesiyle ortaya çıkan, mütevazı bir kap sanatıdır.” (Galatalı’dan aktaran Uludağ, 1998).

Seramik sanatının gelişmesinin büyük sebeplerinden birisi ilkel insanların ihtiyaçlarını karşılaması için ürettikleri işlevsel kaplardır. Bu kapların formlarına ve yüzeylerine yapılan her farklı dokunuşlar seramik sanatının temellerini oluşturmuştur.

Antik Dönemde kullanılan birçok seramik kap işlevselliğin dışında üzerindeki desenler ve motiflerle de sanatsal değeri olan formlar olmuştur. Sanat, her dönemde egemen toplumların güçlü ifade araçlarından biri olmuştur. Bu nedenle Antik Dönem vazoları ve amforaları gibi formların üzerindeki tahta çıkma sahneleri, mitolojik canlılar, düğünler, yaşam sahneleri; hem üretildiği topluma hem de deniz yoluyla satılarak diğer egemen toplumlara verilen mesaj niteliği taşımaktaydı.

“Üretilen kaliteli vazolar ilk olarak yerel ve özel olaylara (şölenler) mahsus yapıldığı, kullanıldıktan sonra ikinci el olarak ihraç edildiği öne sürülmüş, ancak dönemin deniz ticareti ile ihracat pazarı da bulunduğu için vazolar, yemek takımları, düğün setleri gibi üretimlerin batık buluntularına bakılarak topluca ihraç edildiği de görülmüştür” (Boardman, 2013, s. 235)

Antik dönemde pekişmiş astar olarak bilinen Terra Sigillata, Roma döneminde “mühürlü toprak eşya” ya da “mühürlü kap” olarak bilinmektedir. Zaman geçtikçe kapların üzerindeki pekişmiş (zinter) astar ile özdeşleşerek “Terra Sigillata astarı” olarak anılmaya başlanmıştır. Terra Sigillata’nın pürüzsüz ve yalın görüntüsü gün geçtikçe seramik ustalarının ve sanatçıların dikkatini çekmiştir. Her coğrafyanın kendine özgü kil yapısı, kültür, form ve dekor anlayışının farklı olması sebebi ile Terra Sigillata tarihi oldukça zenginleşmiştir. Neolitik Dönemden itibaren seramik yüzeylerde kullanılan

astarların en gelişmiş olanı Terra Sigillata'dır. MÖ 5. yüzyıl Attika Kaplarının üstündeki sahneler ve desenler ile sanatın anlatım gücünü kullanarak toplumları etkilemek için kullanılan önemli araçlardan biri olmuştur. Zaman ilerledikçe değişen ve gelişen toplumlar farklı sanat dalları ile toplumları kontrol etmeye başlamış, Terra Sigillata astarlı seramikler de önemini yitirmiştir.

40.000 yıl öncesinde mağara duvarlarında başlayan sanat, insanlığın her geçen gün gelişmesiyle farklı bir anlam kazanmıştır. Her dönem değişen sanatın anlatım şekli, bilim ve teknolojinin gelişimi ile doğru orantılıdır. Ancak değişmeyen tek şey sanatın güçlü ifade araçlarından biri olmasıdır. Kâğıt bulunmadan önce resimler mağara duvarlarına yapılmış, kil ve ateşin bulunmasıyla figürler ve desenler seramik kapların üzerine taşınmıştır. Çatalhöyük'te başlayan astar bezemeli seramik kaplar, antik Dönem pekişmiş astarlı formlar, figür ve desenler için uygun yüzeyler olmuştur. Roma Döneminde kendi kimliğini kazanan Terra Sigillata astarı, dönemin gelişmesiyle kalıp ile üretmeye geçilmiş ve bu nedenle figür ve desenler rölyef kabartmaya dönüşmüştür.

Dünyanın değişimi sanatı her zaman etkilemiştir. Antik dönemde seramiklerin üzerine yapılan figürler, Roma döneminde rölyef olarak Terra Sigillata kâselerinin üzerinde görülürken Orta Çağ'da gelişen resim sanatı ile birlikte artık önemini ve değerini kaybetmeye başlamıştır.

"İlk Çağ sonunda kap ihtiyacının büyük oranda artışıyla niteliksiz yoğun üretim, Hristiyan dininin resim ve heykel sanatını amaçları doğrultusunda yücelterek kullanması, seramiği ikinci plana iter ve zamanla estetikten yoksun, sadece kullanım ve süs eşyası konumuna indirger. Hristiyan dininin resim ve heykel sanatının yanında seramiği de işlevsel kap ihtiyacının dışında "tasvir" amaçlı kullandığı görülür" (Uludağ, 1998).

Bu dönemden sonra Terra Sigillata astarı önemini yitirmiş ve hatta bir dönem kaybolmuştur. Ancak bazı bölgelerdeki çömlekçiler astarı kullanmaya devam etmişler böylece çömlekçilik zanaatıyla unutulmamasını ve günümüze kadar gelmesini sağlamıştır.

"Burada dikkat edilmesi gereken, seramik yüzeylerde yer alan tasvirlerin, dönemin ünlü ustaları tarafından değil de hiçbir şekilde sanat yetkisi ve sorumluluğu olmayanlarca yapılmış olmasıdır ki, seramiğe el sanatları ve zanaata dönüştürerek süs eşyası kılıfına sokmuştur" (Galatalı'dan aktaran Uludağ, 1998).

Orta Çağ boyunca geleneksel yönünü sadece yöresel farklılıklarla değiştirebilen seramik sanatı Endüstri Devrimi ile yeni bir yola girer. İngiltere başta olmak üzere

Avrupa'da geleneksel üretim yapan çömlekçi atölyeleri, endüstrileşme ile birlikte tekdüze, kitchleşmiş, süslü ve ucuz seramik ürünler üretmeye başlar (Uludağ,1998).

“Endüstri Devrimini insanlığın kendisine getirdiği en büyük felaket olarak gören Morris, El Sanatları ve Sanat akımını başlatır (Tansuğ'dan aktaran Uludağ, 1998).

El Sanatları ve Sanat akımı (Arts and Crafts Movement) ile William Morris, endüstriyle kitchleşen seramik üretimini, nitelikli bir noktaya taşımaya hedeflemiştir. El sanatının kaybettiği değeri tekrar geri vermek ve hatta el sanatı konumundan kurtarmaya çalışarak, gelişim sağlamasına ve endüstri devriminin sosyal, ahlaksal ve sanatsal karmaşasına karşı bir duruş olmayı hedeflemiştir.

20. yüzyılın başlarında ortaya çıkan soyut sanat kavramı ile birlikte seramik sanatı farklı bir yola girmiştir. Rönesans öncesi egemen toplumun yönlendirdiği sanat varken, Rönesans ile birlikte gelişen toplumların kendi fikirlerini sanatsal ifadelerle ortaya koyması mümkün olmuştur. Birçok akımın ortaya çıkması ve gelişmesiyle seramik sanatı, zanaat olarak algılanmaktan çıkmış ve toplumda kabul görmeye başlamıştır.

Ayrıca aynı dönemde Japonya'dan çömlekçiliği öğrenip İngiltere'ye dönen Bernard Leach, Uzakdoğu Seramikleri'nin anlam ve değerini Batı'ya taşımasıyla stüdyo çömlekçiliği kavramını ortaya çıkarmış böylelikle daha nitelikli, estetik kaygısı ile üretilmiş, teknik yönü yüksek olan seramiklerin üretilmesini sağlamıştır.

“Böylece, tüm işlemleri kendisi yapan, sır ve form mükemmeliyetini araştıran ve uygulayan çağdaş bir sanatçı niteliğini ortaya çıkarmıştır” (Ağatekin'den aktaran Uludağ, 1998).

“Çağdaş seramik tasarımının öncülerinden ve stüdyo çömlekçiliğinin yaratıcısı olarak bilinen Bernard Leach'in, 1920 yılında İngiltere'de Leach Çömlekçiliği kurması ile 20. yüzyılda sadece İngiltere'de değil tüm dünyada seramik sanatının modern bir süreç içinde algılanmasını sağlamıştır.” (Türkel,2016).

1920 yılından sonra ortaya çıkan birçok akımla birlikte birçok seramik sanatçısı farklı teknikleri birleştirerek ve yorumlayarak çağdaş seramik sanatına farklı bakış açıları getirmişlerdir. Önceleri kullanılabilir seramik ürünler olan formlar, sanatsal bakış açısı ve estetik kaygısıyla birlikte yeniden üretilerek, 20. yüzyılın ortalarından itibaren günümüze kadar seramik sanatına farklı bir soluk kazandırmıştır.

Bu akımların ortaya çıkmasıyla seramik sanatı gelişmeye ve geleneksel yaklaşımın dışında yeni biçim dilleri ve arayışlara başlamıştır. Rönesans ve sonrasında değişen

çağ ve onun getirmiş olduğu yenilikler seramik sanatını da fazlasıyla etkilemiş ve seramik sanatı modern sanat akımlarıyla birlikte güçlenerek üst noktalara gelmiştir.

Günümüzde Terra Sigillata'nın elde edilmesi eski dönemlerde olduğu gibi zor değildir. Gelişen teknolojiyle günümüzde yirmi dört saat gibi kısa bir sürede Terra Sigillata elde etmek mümkündür. Bu sebeple seramik ustalarının ve sanatçıların tutkusuna haline gelen Terra Sigillata, zamanla çağdaş seramik sanatında da yerini almıştır. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de farklı coğrafyalarda yaşayan seramik sanatçıları ve ustaları, Terra Sigillata'yı yalın formlarla birleştirmiş ve farklı bir anlatım dili ortaya koymuştur.

21. yüzyılda seramik sanatçıları Terra Sigillata'yı formlarında kullanarak anlam olarak güçlü eserler üretmişlerdir. Duncan Ross, formlarına uyguladığı çizgisel desenler ile binlerce yıl önce yapılmış astar bezemeli kapları günümüze taşımış ve klasik-modern sentezci yönelim ile üretmiştir. Magdalena Odundo, minimal bakış açısıyla ürettiği Afrika formlarında, elde ettiği pürüzsüz yüzey ile formun gücünü kendisinden almasını sağlamıştır. Tjok Dessauvage kullanım eşyası olarak ortaya çıkmış çanak formunu, kullanım eşyasından uzak şekilde tekrar üretmiştir. Formun üzerinde yarattığı küçük bir boşluk ile formun çanak algısından uzaklaşmamıştır. Çanakların üzerine uyguladığı bölgesel çizgiler ile karakteristik bir duruş elde etmiştir.

Pierre Bayle, çömlekçi çarkında ürettiği formlarını küçük eklemelerle heykel niteliği taşıyan formlara dönüştürmüştür. Odunlu fırının sayesinde aldığı çatlak ve işleme etkileriyle hem astarın hem de formlarının kalitesini ortaya koymuştur. Shama Sam Gibsh, deneysel anlayışla ürettiği formlarda kendine özgü bir dil yakalamıştır. Farklı bölgelerden aldığı kilerden yaptığı astar ile Terra Sigillata'nın evrenselliğini formlarına taşımıştır.

Antik Dönemde yapılmış seramiklerin üzerinde ki figürler ve sahneler 20. yüzyılda sinema ve televizyonlara, çağımız olan 21. yüzyılda ise internet ortamına taşınmıştır. Bu bakış açısıyla, hazırlanan bu çalışma günümüzden 2500 yıl önce yapılan Attika Seramiklerinin 2018 yılında yeni formlara dönüşmesi ve sanata dair bir araştırma niteliğindedir.

1. BÖLÜM

TERRA SİĞİLLATA

1.1. Terra Sigillatanın Tanımı ve Tarihi

Astar, seramik çamurunun bünyesinden elde edilmiş ve pişirim sonucu bünye ile tekrar tek vücut olan bir malzemedir. Kolay temizlenme, kir tutmama, kabın geçirgenliğinin azaltılması gibi sebeplerle, tarih boyunca çömlek ustaları, şekillendirdikleri kaplar üzerinde pürüzsüz ve düzgün bir yüzey elde edebilmek için çaba göstermiştir. Çamurun biçimlendirildiği günden beri, Çatalhöyük, Hacılar, Canhasan vb. tarih öncesi yerleşimlerinden ortaya çıkan seramik buluntular, astar bezemeli kapların en güzel örneklerini sergilemektedir. Anadolu'nun çömlek ustaları tarafından üretilen Hitit testileri, mükemmel perdahlanmış astarları ile göz kamaştırmaktadır (Çizer, 2014, s. 15).

Kilin ilk şekillendirildiği tarih öncesi çağlarda bile yapılan formların üzerinde kazıma oyma gibi dekorlar var iken, zaman içinde her kültürün kendine ait çeşitli renklerde astar dekor uygulaması seramik kültürüne farklılıklar katmıştır.

Seramik kültüründe astar kullanım geleneği tüm dünyada görülmekte fakat kültürlere göre farklılıklar göstermektedir. Bu farklılıklardan biri, başka hiçbir coğrafyada örneğine rastlamadığımız özel bir astar yapısı olan antik pekişmiş astardır. Antik Yunanlı seramik ustaları, seramik malzemenin dekorlanmasında yeni bir astar çeşidi geliştirmişlerdir. Akdeniz coğrafyasına özgü, Antik Yunan uygarlığının Arkaik Dönemi'nde kaliteli bir nitelik kazanmış ve pişirim sonrası pekişme özelliği gösteren bu astar, sinter astar olarak nitelendirilmekte, ürüne su geçirmezlik ve yüzeye parlaklık kazandırmaktadır (Balyemez, 2017, s. 25-26).

Hazırlanması ve elde edilmiş süresi ve uygulama aşamalarıyla uzun soluklu bir astar olmasına rağmen dönemine göre ileride ve gelişmiş bir tekniktir.

Antik pekişmiş astarın geliştirilmesi, yıllar boyu süren bir çaba ve deneyimin, kuşaktan kuşağa aktarılacak biriktirilmesiyle ortaya çıkmıştır. Kapların perdahlanarak yüzeylerinin pürüzsüz hale getirilmesi ve aynı zamanda parlaklık kazandırılması, hem zahmetli hem de zaman alan bir işlemdir ve seri üretimde verimi azaltan bir yöntemdir. Ancak dinlendirilmiş ve çöktürülerek en ince taneleri ayrıştırılmış killerin, perdah gereksizinden kendiliğinden parlak olması, çömlek ustalarının hem işini kolaylaştırmış

hem de kabın kalitesini arttırmıştır. Böylece çömlekçi ustalarının, kiler üstünde pişme öncesi ve sonrası renkleri ve parlaklık özellikleri gibi malzeme kalitesine dair konularda bilgisini arttırmayı başarmıştır (Çizer, 2014, s. 26).

“Helenistik Dönem’in sonu Roma Dönemi’nin başında üreilmeye başlanan Terra Sigillata astarının özellikleri; tüm gövdeyi saran kırmızı parlak astarı, kalıpta üretilmiş kap formları ve dekoratif yüzeye sahip olmalarıdır. Geç Helenistik Dönemde üretilen bu kaplar, Terra Sigillata olarak adlandırılmıştır” (Demir, 2014, s. 4).

Avrupa kıtasında yeni güç merkezi Büyük Roma İmparatorluğu’nun doğuşu İlk çağın sembollerindedir. Terra Sigillata’da Seramik sanatı için ilk çağ sembollerinden biridir.

Terra Sigillata’nın doğuşu, Büyük Roma İmparatorluğu’nun üç kıtaya yayılmış ve tüm Akdeniz havzasını kapsayan topraklarında, MÖ 2. yüzyıldan, MS 7. yüzyıl sonuna kadar neredeyse dokuz yüzyıl boyunca üretilmiş, rölyef bezemeli, parlak güzel astarlı sofraya eşyası seramikler için kullanılmıştır (Çizer,2014,s.33) (Resim 1). Ayrıca Terra Sigillata astarı, zehirli katkı malzemesi içermediğinden kullanım ve çalışma koşulları sağlığa zararsız ve hijyeniktir (Çobanlı, 1996, s. 67).

Resim 1: Hayvan figürlü, Terra Sigillata kâse, British Museum, İngiltere

Roma İmparatorluğu'nun geniş sınırları içinde kalan coğrafyadaki önemli üretim merkezleri; İtalya'da Arezzo, Pisa, Caelae, Güney ve Orta Galya'da (Fransa) Lezoux ve Graufe-senque, Kuzey Doğu Galya'da (Almanya) Reinzabern, Kuzey Afrika'da Tunus, Cezayir, Mısır, Ortadoğu'da Filistin ve Kuzey Suriye ile Anadolu'da başta Tralleis (Aydın), Bergama, Sagallasos, Antakya, Tarsus ve Kıbrıs'tır (Çizer, 2014, s. 33) (Resim 2).

Resim 2: Kıbrıs üretimi testi, British Museum, İngiltere

Bu geniş coğrafyada uzun yıllar boyunca kullanılan bu astar; her kültürde ve dönemde farklı isimlerde anılmıştır. Dilek Demir'e göre; Kelimenin kökeni incelendiğinde, "Sigillatus"un sözlük anlamı, küçük figürler ile süslenmiş anlamına gelmektedir. "Sigillium" ise "Sigillatus"un sıfat hali olup küçük figür, heykel anlamına gelir. Bu kavramın çıkış noktası Batı Sigillatası'nda görülen kabartmalı görünüme sahip olmalarındandır. "Sigillium" sözcüğünü daha geniş kapsamlı düşünülüp, figürlerinden

lambalarına kadar kalıpta yapılmış çeşitli materyali atölyelerin faaliyetleri içinde değerlendirildiği de görülür” (Demir, 2014, s. 4).

Kelimenin kökeni çok eskilere dayanabilir. Burada karşımıza çıkan figürler kabartma meleklerin olduğu Terra Sigillata kaseler daha önce ki yıllarda üretilen kaplarda mitolojik canlılar olarak karşımıza çıkıyor.

Sözcük anlamı mühürlü toprak eşya veya mühürlü kap olarak bilinen Terra Sigillata, ilk olarak Roma Dönemi'nde Doğu ile Batı Akdeniz havzasında ve Galya'da kalıp kullanılarak şekillendirilen, alt kısımlarında yapan kişinin mührü ya da damgası bulunan, parlak kırmızı bir pekişmiş astarla kaplanmış Roma- Galya seramiğidir (Çizer, 2014, s.11). Terra Sigillata olarak bilinen ve fazla derin olmayan bu kaplar, zaman içinde üzerinde kullanılan pekişmiş astar ile özdeşleşerek Terra Sigillata astarı olarak anılmaya başlamıştır (Resim 3).

Resim 3: Terra Sigillata Kâse, British Museum, Çap: 207 mm Yüksek: 111 mm

Bu astar, sırrın olmadığı dönemde sır yerine kullanılmış bir malzemedir. Öyle ki, 900° – 1000°C arasında su geçirimsiz hale geliyor. Kendinden üstüne bir zırh giymiş gibi.

Terra Sigillata bünyeye sertlik ve parlak bir yüzey sağlayan, Antik Yunan ve Roma Döneminde kullanılan ince taneli bir astar çeşididir. İtalya'da yüzeyi bu astarla kaplama

işleminde kullanılan çamura, sızdırmayan toprak (sealed earth) anlamına gelen “terra sigillata” denmiştir (Çobanlı,1996, s. 67).

Bir dönem kendini unutturan bu astar 20. Yüzyılda tutkulu araştırmacıların yaptığı bazı buluşlar ile yeniden keşfedildi.

Latince kökenli olan Terra Sigillata, son yıllarda yapılan araştırmalarla Antik Ege uygarlıklarında üretilmiş seramik kaplarda görülmüştür. Arkeologlarca “firnis” adı verilen siyah parlak astarın da aslında Roma kapları üzerindeki, parlak kırmızı renkli Terra Sigillata astarıyla aynı yapıya sahip olduğu, aradaki renk farkının sadece pişirim tekniğinden kaynaklandığı anlaşılmıştır (Çizer, 2005,s. 111). Kırmızı, kahverengi ve sarı renkte olan Antik Yunan çömlekleri üzerindeki siyah renkte bir tür Terra Sigillatadır. Yunanlıların aynı ürün üzerinde hem siyah hem de kırmızı renk kullanmaları o dönemin bir gizemidir. Ancak, siyah rengin fırındaki pişirim koşullarının ortaya koyduğu bir sonuç olduğu günümüzde bilinmektedir (Çobanlı,1996, s. 67-68).

Astar çeşidi denmesinin en büyük nedeni kendi bünyesinden almasıdır yani kilden. Her kilden astar yapacağınız gibi her astarı her kile uygulayamazsınız. Küçülme yapılarını bilmeniz ve devamlılığında o astarın bünyeden atmayacağına emin olmanız gerekir.

Seramik astarları, yüzeyi istenen renkte örterek, pürüzsüz bir görünüm vermek ya da bezemek amacı ile kullanılan, mat görünümlü kaplama malzemelerdir. Genellikle üretimde kullanılan çamurun süzülüp dinlendirilmesi ile elde edilirler. Pekişmiş astarlar da normal astar hammaddelerinin içine eritici madde veya düşük erime sıcaklığına sahip sıırça eklenerek hazırlanırlar. Terra sigillata astarı olarak da bilinen antik astar ise genellikle illitik yapılı kilerden elde edilir, bu nedenle de çok ince tanecikli olduğundan, pişirim sonrasında pekişerek yarı parlak bir görünüm alırlar. Kullanılan illitik kilin yapısında bulunan potasyum da pekişmeyi artırır (Çizer, 2005, s. 110).

1.1.1. Antik Dönem Pekişmiş Astar

Antik Dönem diye tanımlanan Ege Denizi'nin iki yakasını kapsayan ve M.Ö. 5 yüzyıldan Roma Dönemine kadar dünya tarihinde yer edinmiş Ege uygarlıklarında kullanılan pekişmiş astardır. Bu astar için Almanca “firnis”, Fransızca ise “verniss” yani cila anlamına gelen sözcükler kullanılmıştır. Bu sözcüklerin kullanılma sebebi ise pekişmiş astar kullanılmış yüzeyin, astarlanmadığı halde vernikli gibi durmasıdır. Çünkü bu tür astarları tanımlamak için “engobe” veya “slip” yani kil astar sözcükleri yeterli değildir.

Astar sözcüğü genelde, içeriğinde eritici bulunmayan belirli tanecik boyutunda kilden elde edilmiş, mat görünümlü yüzey kaplamaları için kullanılır (Çizer, 2014, s. 27).

Formların perdahlanarak yüzeyin sıkıştırılıp düzgün bir yüzey elde edilmesi ve parlaklık kazandırılması, uzun ve zahmetli bir süreçtir. Ancak dinlendirilmiş ve çökertme işlemi uygulanarak en ince taneleri ayrıştırılan kilin, perdaha gerek duymadan kendiliğinden daha parlak olması, çömlekçi ustalarının hem işini kolaylaştırmıştır hem de formların kalitesini arttırmıştır (Çizer, 2014, s. 27).

Perdah süreci ileri de yapılacak olan astar uygulaması önemli bir ayrıntıdır. Eğer yüzey çok iyi perdahlanmaz ise astarı yumuşak bir malzeme ile parlatma işlemi yeteri kadar iyi olmaz. Bu durum kaliteyi etkileyebilir.

Dönemin kaliteli seramikleri olarak bilinen Attika kapları, Yunan yarımadası dışında Akdeniz havzasında da deniz ticaretinin önemli parçalarından biri olmuştur. Bu durum sebebi ile formların üstüne yapılan desen ve sahneler, Yunan yarım adasını diğer Akdeniz ülkelerine de taşınmıştır.

Resim 4: Klasik Dönem, Kırmızı Figürlü Attika Krater, Harvard Sanat Müzesi

Akdeniz'de MÖ 6 ve 5. yüzyıllar Attika formlarının en parlak dönemidir. Bu dönemde dekorlu seramik formların üretildiği en önemli merkez pek çok kaynaktan görülen “Attik” olarak ortaya çıkan Atina’dır. Bu dönemde lüks seramik olarak bilinen; kraterler, hydriyalar, kyathos, pyxis, askos, rythton, lekythos, alabastron, kylix gibi antik pekişmiş astarlı formlar Akdeniz pazarının aranan seramikleri olmuştur (Yoleri, 2008, s. 62) (Resim 4-5).

Resim 5: Arkaik Dönem, Siyah Figürlü Kylix, Metropolitan Sanat Müzesi, ABD

M.Ö 5. Yüzyılda Klasik Dönem Attika kapları, mükemmel parlaklığı ile seramik tarihinde “Siyah ve Kırmızı figürlü kaplar” olarak bilinmektedir. Bu kapların en büyük özelliği ise pekişmiş astarın çok iyi arıtılmış olmasıdır. Bu dönemde pekişmiş astarın siyah olması rastlantı değildir. Çünkü astarın içinde bulunan demir oksit, indirgen ortamda eritici görevi görür ve o dönemin fırınlarındaki düşük sıcaklıkta bile pekişmeyi (sinterleşme) sağlar. Ayrıca o dönemde başka alternatifi olmayan odunlu fırınların doğal ortamı, yükseltgen ve indirgen gelgitleri olmasından dolayı, demir oksitçe zengin olan bu astarların siyahlanmasına da uygundur.

Pişirim yöntemi, Sevim Çizer tarafından şu biçimde anlatılmıştır:

“Bu kapların astarları, yine Antik Ege çömlekçilerinin keşfi olan ve astarın olgunlaşması sırasında, yoğun bir indirgeme basamağını da içeren “üç basamaklı pişirim” sürecinden sonra siyahlanmıştır. Aslında bu parlak siyah astar ile Roma döneminin parlak kırmızı Terra Sigillata astarının aynı yapıya sahip olduğu, aradaki renk farkının sadece pişirim yönteminden kaynaklandığı anlaşılmıştır” (Çizer, 2014 s. 27).

Yunanistan'ın birçok bölgesinde, özellikle de Attika'da, çömlek yapımında kullanılabilen iyi kil yatakları bulunmaktaydı. Tortul kaya yatakları, pişmiş kile karakteristik canlı kırmızı rengini veren demir oksit zengini kil barındırıyordu. Başka yerlere porselen yapımında kullanılan beyaz renkli birincil kil (kaolen) var olmasına rağmen, vazoların vazo gövdelerinin üretiminde değil, sadece özel etkilerin yaratılmasında ya da astar yapımında tercih edilen bir malzemeydi (Boardman, 2017, s. 231).

Amforaların boyunları ve bazı büyük ayaklı vazoların ayakları gibi formların önemli kısımları ayrı yapılırdı. Çömlekçinin tek seferde birkaç parçayı imal edip sonra da boyunları, ayakları ve kapakları gövdelerle bir araya getirmiş olması muhtemeldir. İyi bir çömlekçinin, vazoların ölçü ve profillerinde sağladığı tutarlılık şablonlara veya mekanik yardımlara bağlı değildir (Boardman, 2017, s. 231). Desen ve sahnelerin uygulanması kıl fırça ile yapılmıştır. Geniş alanların boyanması çarkta yavaşça çevrilirken yapılmış, figürlerin işlenmesi ise vazo elde tutularak gerçekleştirilmiştir (Boardman, 2017, s. 233). Çömlekçi çarkında vazo üretimi çoğunlukla bilinen bir süreçtir. Bazı vazo tasvirlerinde çarkın, yanında oturmuş bir yardımcı veya çalışırken bir eli boşta olabilen çömlekçinin kendisi tarafından çevrildiği görülmektedir.(Resim 6)

Resim 6: Arkaik Dönem, Kırmızı Figürlü Stamnos, Yük. 38.5 cm

Gövde ve astar için temelde aynı kilin kullanılmasıyla üretilen siyah/ kırmızı etki dikkatli bir fırınlama sürecine bağlıdır. Temiz, oksitleyici bir atmosferde her ikisi de kırmızıya dönüşmekteydi. Sonrasında fırında dumanlı, indirgeyici bir atmosfer yaratılıp her ikisi de siyaha çevrilmekteydi. Fırın ortamının yeniden yükseltgen ortama getirilmesi vazunun gövdesini, siyah renkli astarı daha etkilenmeden tekrar kırmızıya dönüştürmekteydi. Bunun sebebi ise pekişmiş astarın belli bir derece bünyesinde tuttuğu karbon monoksit gazını belli bir ısıya geldiğinde bünyesinden çıkarmasıdır. Ancak vazo fazla pişirilirse astar da kırmızı renge dönebiliyordu ki bu hata vazolarda bazen görülmektedir. Fırınlama süresince, vazoların birbirinden etkilenmesi söz konusu olmuştur. Bunlar bir vazunun diğer vazoya değmesiyle oluşan değişimlerdir. Bir vazodaki bezemenin diğer vazoya bulaşmasıdır. Vazolar, genellikle de açık formlu olan “kyliksler”, yer kazanmak için birbirinin içine koyularak fırına yerleştirildiğinde, bir kaptaki diğerinin ayağına değdiği kısımlar her zaman düzgün bir biçimde pişmez ve oksitli kırmızı olarak kalır. (Boardman, 2017, s. 233).

Üretilen vazolar hem şekil itibari ile hem de üzerinde ki astarın üretim sürecinin meşakkatli oluşu, çömlekçilerin tutkusundan vazgeçirmemiştir. Nitelik form ve üretimler ancak uzun deneyimlerle ortaya çıkmıştır.

Bu vazoların en önemli özellikleri Boardman tarafından şu şekilde anlatılmıştır:

“Altıncı ve beşinci yüzyıllarda Atina vazo yapımının en önemli özelliği, çömlekçinin kil, astar ve pigmenti özenle ve kaliteli bir biçimde hazırlaması ve iyi bir fırınlama süreci sağlamadaki dikkatidir. Asıl unsurun herhangi bir belirsiz formül, gizemli bileşik veya çok safhalı işlemden ziyade, hassasiyetle uygulanan bu tekniklerin basitliğinde yattığını modern bilimin keşfetmesi epey zaman almıştır. Bu tekniklerin, sonraları küçük bir zanaat hâline gelen vazo yapımında uygulanmış olması kayda değerdir, fakat bunların öncelikle, çömlek işçiliğindeki maharetleri o dönem diğer sanat dallarındakilerle yarışacak nitelikte olan sanatçılar için geliştirildiğini aklımızda bulundurmamız gerekmektedir” (Boardman, 2017, s. 233).

Bu dönemde formların çoğu gelenekseldi ve tasarımları depolama, akıtma, taşıma, içme karıştırma gibi işlevleri karşılamak için geliştirilmişti. Çoğu form, mecraya ve işleve, kilin işlenebilirliğine ve sadece dairesel bir şekile izin veren çömlekçi çarkına bağlıydı (Boardman, 2017, s. 237) (Resim 7).

Bilim ve Sanat birlikte toplumun ihtiyaçlarına göre çalışmaktadır. Attika’lı ustaların sanatı kadar astarın hazırlanış şeklinin bilimi de düşünülmelidir.

Resim 7: MÖ 5 yüzyıl Yağ şişesi olarak kullanılan Lekythos kaplar, Ashmolean Müzesi, İngiltere

Formların üstüne işlenen, sahneler ve desenler çok yönlü idi. Genel süsleme olarak yazılar, bitkisel bezemeler, hayvanlar ve canavarlar görülmekteydi. Hayattan sahnelerde ise savaş, şarap, kadınlar, spor, ticaret ve endüstri ve dini faaliyetler görülmekteydi. Mitolojik sahnelerde ise; tanrılar, Herakles, Troia Efsaneleri, Theseus ve diğer kahramanlar yer almaktaydı (Boardman, 2017, s. 237) (Resim 8).

Resim 8: Sivri uçlu amfora, Athena ve Poseidon devlerle savaşıyor. Yük. 52 cm

Üretilen kaliteli vazolar ilk olarak yerel ve özel olaylara (şölenler) mahsus yapıldığı, kullanıldıktan sonra ikinci el olarak ihraç edildiği öne sürülmüş, ancak dönemin deniz ticareti ile ihracat pazarı da bulunduğundan vazolar, yemek takımları, düğün setleri gibi üretimlerin batık buluntularına bakılarak topluca ihraç edildiği görülmüştür (Boardman, 2017, s. 235). Ayrıca bu dönemde üretilen birçok figür bezemeli seramiklerin yerini metal kaplar ve bunların taklidi olan seramik kaplar almıştır. Daha sonra Helenistik Dönem'e geçişle birlikte, kalıba sıvanarak çoğaltılan dolayısıyla daha az zahmetli ve seri üretilebilen, üzeri rölyef bezemeli kaplar üretilmeye başlandı. Üretilen kaplar önceleri siyah renkte pişirilirken zamanla pişirim tekniğindeki gelişmeler nedeniyle yükseltgen pişirim uygulanmasına geçilmiş; bununla birlikte kırmızı renkte astarlı kaplar ortaya çıkmıştır. Bu üretim süreci Roma Dönemi'nde de devam etmiştir (Çizer, 2014, s. 29-30).

Büyük Roma İmparatorluğu'nun gelmesi ile güç merkezinin değiştiği Avrupa'da birçok şey değişti. İlk Çağ, yeni çözümlerlerin, yeni deneyimlerin, hızlı üretim tekniklerinin çoğaldığı bir çağ olmuştur. Altın çağını yaşadığı dönemi bitiren antik pekişmiş astar artık farklı bir isim ve farklı şekillerde ortaya ve kendini tekrar kabul ettirmiştir.

1.1.2 Roma Dönemi Terra Sigillata

İtalya'da bulunan Caelae olmak üzere tüm Campania (Kampanya) bölgesi ve Toskana bölgesindeki Arezzo, Terra Sigillata için önemli merkezlerdendir. Campania bölgesinin çömlekçileri o zamana kadar Bucchero Nero olarak bilinen siyah pekişmiş astar pişirimi geleneklerinin yanı sıra kalıp içine sıvama rölyefli kap üretimine başlamışlardı. Diğer merkez olan Arezzo, MÖ 30 yıllarında gelişmeye başlamış ve bu merkez, gelecekte, Galya'da büyük bir endüstriye dönüşecek olan, parlak kırmızı renkte pekişmiş astarın (Terra Sigillata) görüldüğü ilk merkez olmuştur. Yani Terra Sigillata kapların üretimi, buradan Fransa, Almanya, Mısır, Tunus ve İngiltere'ye yayılmıştır (Çizer, 2014, s.31).

Ancak MS 4. yüzyıla kadar sürdüğü saptanan ve Helen-Roma dünyasında son derece tanınmış olan bu pekişmiş parlak astar tekniği, olasılıkla bu tarihten itibaren çömlekçilerle unutulmuştur. Yüzyıllar boyunca nasıl yapıldığı bilinmemiş ve antikacılar tarafından antik kaplar, siyah veya kırmızı olarak adlandırılmıştır. 20. Yüzyılın başında arkeoloji ve seramik kimyası bilimlerinin gelişmesi sonucunda astarın yapısı ile ilgili çalışmalar da başladı (Çizer, 2005, s. 111).

Yunan ve Roma kaplarının üzerindeki bu siyah ya da kırmızı parlak malzemenin sır değil, bir tür pekişmiş astar olduğu, 1940'larda, New York Metropolitan Müzesi uzmanlarından Gisela Rihter ile Almanya'dan Dr. Theodor Schumann'ın yaptığı araştırmalar ve Adam Winter'in hem kurumsal hem de deneysel çalışmaları ile ortaya çıkarılmıştır (Çizer, 2014, s.31).

Romalı tarihçilere göre, MÖ 753'te Roma'nın inşa edilmesinden sonra Roma gelişip büyümeye başladığında Etrüsk ve Yunanlıların tekelinde olan seramik kırılganlığı ve uzun mesafelerden taşınma güçlüğü sebebiyle imparatorluğun isteği üzerine seramik üretim merkezleri kurulmuştur (Çobanlı, 1996, s 68).

Terra Sigillata ifadesi tam bir tarihlere izin veren çömlekçiliğin markalanmasından ve kalıp kâse rölyeflerinin işleme tekniğinden gelmektedir. Dekorlu pişmiş topraklardan yapılmış kalıplarla üretilen rölyefli seramikler, ilk kez Roma Dönemi'nde görülmeye başlanmıştır. Yapılan seramiklere antik dönemden kalma; bu dönemde Terra Sigillata astarı olarak anılmaya başlanacak olan astar sürülmüştür. (Çobanlı, 1996, s 68) (Resim 9)

Resim 9: Kalıba sıvama kâse, Reinzabern Müzesi, Almanya

Kili, astarı hazırlamayı, kile alkali ilave etmeyi Yunanlılardan öğrenen Romalılar uygun kili oksidasyon atmosferde pişirerek parlak, kırmızı, mumsu bir yüzey elde ettiler. Bu kaplar üzerindeki mühürlerden eyalet lejyonlarının nüfusu okunduğundan ürünlerin hangi yöreye ait oldukları kolayca anlaşılacaktır (Çobanlı, 1996, s 69).

Roma Dönemi Terra Sigillata, Doğu ve Batı Sigillata olarak ikiye ayrılır. Doğu Dönemi, Terra Sigillata kaplarının tarihi başlangıcı M.Ö 150'den itibaren. Bu tarih en erken İtalyan sigillatalarından daha eskidir. Roma'nın Doğu'da özellikle Batı Anadolu'daki yerleşim yerlerinde, Ege Adalarında, Mısır, Filistin ve Anadolu'daki atölyelerde yerel malzemeye üretilmiş, biçim açısından da özgünlük gösteren kırmızı Terra Sigillata astarlı seramik grubu bulunmuştur (Çizer, 2014, s. 36).

Doğu sigillata kaplarının tasarımları genellikle keskin biçimlidir. Ayaklar çok çeşitli biçimdedir. Geç örneklerin bezemelerinde, İtalyan örneklerden esinlenilmiş motifler ile aplike ve barbotin tekniği kullanılmıştır. MS 1000'lerde yapılan örneklerde bolca rulet dekoru da yer almıştır. Helenistik Dönemin siyah astarlı kaplarına ait bazı biçimlerin kırmızı astarlı sigillatalarının, Helenistik Dönemin hem biçim hem de dekor ile devam ettirildiği bir tip olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir (Çizer, 2014, s. 37).

İtalyan Sigillata olarak da bilinen Batı sigillatalarının başlangıç tarihi genellikle MÖ 1. Yüzyıl olarak bilinmektedir. İtalyan sigillatalarının başlıca üretim merkezleri, Arrezzo ve Pisa'dır.

İtalya'nın Toskana bölgesinde bulunan Arezzo, yüzyıllardır bilinen seramik üretim merkezlerinden biridir. Arezzo'da kalıba sıvama sigillata kap üretimi MÖ 1. Yüzyılda başlamıştır. Çömlekçiler bu sürede bir yandan kabartma dekorunu geliştirirken diğer yandan da, kırmızı parlak pekişmiş astarın kalitesini mükemmelleştirmişlerdi. Bu bölgenin üretimi, zaman geçtikçe bütün Roma İmparatorluğu'nda, çömlekçiliğin bilinen markası haline gelmiştir. Bu sebeple, Arezzo işleri denince, akla sigillata kap üretimi gelir; ayrıca İtalya'da sigillata kap üretimi ile Arezzo sözcüğü özdeşleşmiştir. Arezzolu çömlekçiler kaplarını önce çark üzerinde biçimlendiriyor, sonra da metal kaplara benzetmek için rulet, mühür baskı ve barbotin tekniği ile dekorlama uyguluyorlardı. Ancak çoklu kullandıkları yöntem, dişi olarak oyularak dekorlanmış ve pişirilmiş topraktan kalıplara sıvama yöntemiyle yapılırdı. Bu yöntem sayesinde çok sayıda ve ucuza mal olan üretim yapılabiliyor ve imparatorluğun en uç noktalarına bile bu kaliteli ve ucuz olan kaplar, metal kapların alternatifi olarak ihraç ediliyordu. Roma topraklarının gün geçtikçe büyümesiyle üretim merkezlerinin yayılması da hızlanmış

oldu. Bu merkezlerden önde gelenler La Graufesenque, Lezoux, Argonne, Rheinzabern ve Haltern'dir. Öte yandan bu bölgelerin çoğalmasıyla parlak pekişmiş astarın, sürekli ve belirli bir kalitede elde edilmesi, yapılan ürünün kimliğini de büyük ölçüde güçlendirir nitelikte olmuştur. Özetle Terra Sigillata seramikler bir simge ürün oldular ve bir Romalı kimlik oluşturdular. Bu nedenle bazı sanat tarihçiler Terra Sigillata kaplar için "Romalıların Porseleni" adını takmıştır. (Çizer, 2014, s. 36-52)

1.3 Terra Sigillata'nın Hazırlanışı ve Uygulama Yöntemleri

Antik Çağdan günümüze, pekişmiş astarların elde edilmesi için kullanılan bir çok yöntem bulunmaktadır. Ancak teknolojinin gelişmesiyle eski dönemlerden kalma yöntemler artık pek fazla tercih edilmemektedir. Antik Ege çömlekçileri, kili uzun süre bekleterek ve doğal yollardan katmanlaştırarak çöktürüyor böylece üstte kalan ince tanecikli kısmı pekişen astar malzemesi olarak kullanılmaktaydı. Daha hızlı ayırıştırma yapmak ve astar elde edebilmek için Galya'da çoğunlukla uygulanan yöntem ise, kil bulamacını eşikli rampadan defalarca akıtmak şeklindeydi. Günümüzde kullanılan en kolay yöntem ise, kimyasal maddelerin kullanılması ile kili çözürek katmanlaştırmak ve sifonlayarak ince taneciklerini astar malzemesi olarak ayırmaktır (Çizer, 2014, s. 53).

Günümüzde birçok seramik sanatçısının tercih ettiği terra sigillata, plastik kil taşıyan demirin daha ince parçacıklarını ayırarak yapılır. Terra sigillata için seçilecek killerin ince tanecikli (Sekonder ve İllitik killer) olması gereklidir. Farklı renkler için farklı kil veya oksitler karıştırılabilir.

Antik Çağda kullanılan killer şimdi de olduğu gibi çömlekçi atölyelerinin dışında açık alanda doğadan alınıp bir elek yardımıyla temizlenerek kullanılıyordu. Günümüzde hangi yöreden geldiği bilinen ve kapalı bir pakette aldığımız kilin içindeki yabancı maddelerden ayrılmış olması gerekmektedir. Bu nedenle astar yapılacak olan kilin kurutulup, ince tanelere getirildiğinde bir kez daha elekten geçirilmesi doğru olacaktır. Bu yabancı maddeler, genellikle iri taneli kireçtaşı ve kuvars kumundan oluşur. Yabancı maddelerden arınmayan astar, zamanla içinde bulunan yabancı maddelerden dolayı iğne ucu büyüklüğünde beyaz noktalar ile yüzeyde görünecektir (Çizer, 2014, s. 53).

Menemen yöresinden gelen hazır kil, yabancı maddelerden arınmadığı için yüzeyinde beyaz noktalar görülmektedir (Resim 10).

Resim 10: Menemen kilinden yapılmış form

Yukarıda ki görselde görüldüğü üzere menemen kilinde bulunan kireç taşı, form pişirildikten bir süre sonra iğne ucu büyüklüğünde ortaya çıkarlar.

Astarın yapımında kullanılan kil kadar, kullanılacak suyun niteliği ve miktarı çok önemlidir. Çeşme, kaynak, nehir vb. yeryüzü suları kalsiyum oksit içerebilir. Bu sebeple kullanılan suyun içinde kalsiyum olması, ince ve iri taneciklerin ayrışmasını uygun biçimde gerçekleştirmez. Minerallerce fakir su kullanımı ise sonucu olumlu yönde etkiler. Yağmur suyu, ütü suyu, akü suyu gibi saf sular tercih edilmelidir. Kaliteli bir astar elde edebilmek için gerekli su miktarı, öncelikle, seçilen kile bağlı olarak değişir. Kırmızı çömlekçi kili gibi özlülüğü yüksek killer, kaolin gibi özlülüğü düşük olanlara kıyasla daha çok su ilavesine ihtiyaç duyarlar (Resim 11).

Resim 11: Terra Sigillata yapımında kullanılan malzemeler

Astarı elde etmek için deflokulanlar (elektrolitler) kullanılmaktadır. Bunlar sodyum karbonat, sodyum silikat, calgon, darvan ve dolapix gibi inorganik malzemelerdir. Bu malzemeleri kullanarak 24 ve 72 saat arasında Terra Sigillata astarı elde etmek mümkündür. İnorganik kimyasallar olan deflokulanlar, kil tanecikleri arasındaki iyonlaşmaya bağlı yumaklaşmayı çözen; bu yüzden de kilin tanecik boyutlarına göre katmanlaşmasını kolaylaştıran malzemelerdir.

Vince Pitelka'ya göre; kullanılan kilin % 0.25 kadar sodyum silikat ve % 0.25 kadar sodyum karbonat ilave edilmesiyle kaliteli Terra Sigillata astarı elde etmek mümkündür (Pitelka, 2016).

Resim 12: Astar yapılacak olan kilin elekten geçirilmesi

Terra Sigillata yapımında kullanılacak kilin elekten geçilerek suda kolayca çözünebilecek tanecik boyutuna gelmiş olması gerekmektedir. Öğütülen kuru kil değirmende ya da hazırlandığı kaptaki bir süre karıştırılır. Daha sonra ayrıştırma kabına alınıp 24 ile 72 saat arasında bekletilir (Resim 12,13,14).

Resim 13: Karıştırıldıktan sonra dinlenmeye bırakılan astar

Resim 14: 72 saat bekletilen karışım ve oluşan astar

Beklenen sürenin sonunda kabın şekline göre sifonlama ya da plastik bir kaptaki ise astarın oluştuğu yerden delinerek, astar başka bir kaba alınır. Uygulama sırasında

dikkat edilmesi gereken nokta, çökmüş olan atık astarın Terra Sigillata astarına karışmamasıdır(Resim 15). Elde edilen astarın yoğunluğu önemlidir. Kaliteli astarın yoğunluğu 1.07 ve 1.15 arasında olmalıdır. Eğer astar gereğinden fazla sulu ise kaynatılarak ya da güneşte tutularak uygun yoğunluk elde edilebilir.

Resim 15: Sifon yöntemi ile Terra Sigillata astarının başka bir kaba alınması

Astar hazırlanırken uygulanacak reçete yapan kişiye ve kile göre değişmektedir. Kullanılan kilin çeşidi, kilin miktarı, su oranı, bekleme süresi ve ayrıştırıcı malzemeye göre farklılık göstermektedir. Birçok farklı reçete deneyiminden sonra istenilen kalitede Terra Sigillata astarı elde edilmektedir. Birçok deneyimden sonra kullanılan reçeteler;

Reçete 1:

2700 litre Saf su

1200 gr Kuru kil

6.5 ml Sodyum silikat

Reçete 2:

750 ml Saf su

750 gr Kuru kil

1 çay kaşığı Sodyum Silicat

Reçete 3:

3000 litre Saf su

1.500 gr Kuru kil

6.5 Sodyum Silicat

Resim 16: Astar uygulamasından önce yüzeylerin perdahlama süreci

Astar uygulaması yapılmadan önce formun yüzeyine perdah yapılması gerekir. Çünkü perdahsız yüzeye astar uygulanırken kilin içindeki küçük parçalar ortaya çıkacağı için; parlatma aşamasında perdahsız yüzey, astarın çizilmesine ve ipeksi dokuya zarar vermesine sebep olacaktır(Resim 16).

Resim 17: Fırça ile astar uygulaması

Astar, deri sertliğinde perdahlı bünyeye fırça, püskürtme, daldırma ya da dökme yöntemleriyle uygulanabilir. Uygulama şekli formun şekline ve isteğe göre değişebilir. Astarın uygulama kalınlığı önemlidir. Eğer ilk uygulama ince geldiyse ikinci uygulama bünye kurumadan uygulanmalıdır. Fırça ile uygulama yapılırken dikkat edilecek nokta fırça izinin yüzeyde kalmamasıdır (Resim 17,18).

Resim 18 Dökme yöntemi ile astar uygulaması, Gyges Seramik Çalıştayı 2018

Uygulama yapıldıktan sonra astar bir süre kurumaya bırakılır. Hava şartları ve oda sıcaklığı kuruma süresini etkilediğinden, astarın kuruyup kurumadığı el ile kontrol edilebilir. Eğer astar elinize bulaşmıyor ise kalın olmayan bir bez, kumaş veya ince poşet yardımı ile yavaş hareketlerle parlatma işlemi yapılır. Ne çok kuru ne çok yaş durumdayken; yani astarın yüzeyi nemli bir durumdayken parlatma işlemi yapılmalıdır. Dairesel hareketler ile yavaş bir şekilde astar parlatılmalıdır. Süre ne kadar uzarsa parlaklığın kalitesi o kadar artacaktır. Çünkü astarın içindeki ince tanecikli yapılar birbirleriyle pekişecek ve parlamaya başlayacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken durum; astar parlatılırken astarı çizmemeye özen göstermektir. Resim 19'da altın çizgili form bisküvi pişirimi yapılmışken diğer formlar pişirilmemiştir. 20 saatin üzerinde parlatılmış 4 form, bisküvi pişirimi yapılmış çalışma ile karşılaştırıldığında yukarıda anlatılan parlatma süresinin önemi anlaşılmaktadır (Resim 19).

Resim 19: Parlatma işlemi yapılmış formların, pişirilmiş formla karşılaştırılması

Terra Sigillata astarı uygulanıp parlatıldıktan sonra kuruma süresi başlamaktadır. Kuruma süresi ne kadar yavaş olursa astar için o kadar iyi bir sonuç olacaktır. Hızlı kurutmalar da astar üstünde beyaz lekeler oluşmaktadır.

Form kuruduktan sonra bisküvi pişirimi için 780° C ile 1000°C aralığında elektrikli, odunlu ya da gazlı fırında pişirim yapılmalıdır. Pişirim derecesi çok önemlidir. Çünkü astarın parlaklık derecesini pişirim derecesi belirlemektedir. Yüksek derecelere çıktıkça, astar matlaşacaktır. Astar yüksek derecelere ulaştıkça zinter yapısı güçlenerek, su geçirgenliği azalacaktır (Resim 20).

Terra Sigillata astarı elde etme sürecini hayal etmek gerekirse çamurun kaymağını almak gibidir. Uzun çalışmaların ve sabrın örneğidir. Farklı ortamlarda gösterdiği farklı sonuçlar bu sabır ve çalışmaların sonucunu göstermektedir. Her sonuç yeni bir anlatım diline dönüşebilir. Önemli olan başından sonuna çağın getirdiklerine hızlı alışmak gerekmektedir. Çağın dilini anlayıp yapılan çalışmaları çağın getirdiklerine göre oluşturulmalıdır.

Resim 20: 1100°C'de pişirilmiş geometrik desenli formlar, 35x18 cm, 33x17 cm, 2018

1.3. Günümüz Anadolu Çömlekçi Köylerinde Terra Sigillata

Anadolu'da çömlek üretimi yapan İzmir- Menemen, Aydın-Karacasu ve Nevşehir-Avanos başlıca merkezlerdendir. Bu bölgelerde eskiden ve halen Terra Sigillata astarı kullanılmaya devam etmektedir. Ancak; bazı bölgelerde turistlerin satın alması için yapılan, bölgenin yerel değerlerinden uzak seramikler, Terra Sigillata astarlı seramiklerin önüne geçmiştir. Bu nedenle bu bölgelerde Terra Sigillata astarı ile anlatım dili oluşturulamamış ve zanaatkârların süs eşyası ve çömlekleri için kullandığı astar haline gelmiştir.

Karacasu kili, Terra Sigillata için uygun kilerden biridir. İçinde % 9,53 oranında demir oksit bulunmaktadır (Kahraman, 2007, s.20). Bu oran kaliteli kırmızı Terra Sigillata astar elde etmemizi sağlamaktadır.

Karacasu'da yerel çömlekçiler Terra Sigillata astarını yaptıkları çömleklerde kullanmaktadır. Çömlekçi atölyesinde çalışan köyün kadınları ise bir poşet yardımı ile astarı parlatma işlemi yapmaktadır. (Resim 21)

Resim 21: Karacasu çömleğini perdahlayan kadın

İzmir iline 35 km uzaklıkta olan Menemen, Ege Bölgesinin bilinen çömlekçi merkezlerindedir. Daha çok bahçe seramiği tarzı büyük formların üretildiği Menemen, kil bakımından Karacasu kiline göre daha küçük taşlıdır. Demir oranı 7,12'dir(Kahraman, 2007, s.24). Bu çalışmada kullanılan kil türüdür. Üretilen çalışmaların parlaklığı menemen kilinden gelmektedir. Karacasu kiline göre daha açık bir tonu vardır.

Resim 22: Terra Sigillata astarlı bahçe seramiği

Menemen'de çömlekçiler farklı boyutlarda saksı, testi ve küp tarzı seramikler yapmaktadır. Makine ile üretim de yapılmaktadır. Terra Sigillata astarı çok fazla tercih edilmemektedir. Sebebi ise elde üretilen formları perdah ile düzeltmelisidir. Ayrıca pres

makinede kullanılan metal kalıpların pürüzsüzlüğü ve çamurun metal kalıba yapışmaması için, kalıba sıkılan mazotun etkisiyle parlak yüzey elde edilmektedir.

Resim 23: Perdahlama süreci

Avanos çömlekçiliği Hitit Dönem'ine kadar dayanmaktadır. Kızılırmak nehrinin oluşturduğu kil yataklarından gelen kıvılcı çamur, Terra Sigillata astarı için kaliteli kil yapıya sahiptir. Hitit Dönemine ait formlar hala üretilmektedir. Formlara astar uygulamasına "zırlama" denmektedir. Zırlama yapıldıktan sonra iki gün bekletilen formlar, saçtan yapılmış "masat" denilen perdah aletleri kullanılmaktadır.

Resim 24: Terra Sigillata astarlı Avanos çömlekleri

Astar üzerine rapido dekoru ve çini desenli seramikler Avanos çömlekçiliğinde öne çıkmaya başlamıştır. Nedeni ise bölgeye gelen turistlerin satın alması için

yapılmaktadır. Bu durum geleneksel tarihi Avanos çömlekçiliğini etkilese de bazı çömlek atölyeleri bu durumdan vazgeçmektedir (Resim 25-26).

Resim 25: Astar üzerine rapido dekorlu Avanos çömlekleri

Resim 26 Avanos'lu çömlek ustası Aydın Afacan'ın çalışmaları

2. BÖLÜM

ÇAĞDAŞ SERAMİK SANATINDA TERRA SİGİLLATA

2.1 Çağdaş Seramik Sanatında Terra Sigillata'nın yeri

Antik dünyadan günümüze bir hediye olan terra sigillata astarı, hala değerini korumaya devam ediyor. Antik Dönemde kullanım eşyası türlerinde seramiklerin bezenmesi için değil, sanatsal eserlerde çeşitli pişirim teknikleriyle birleştirilerek farklı yüzeyler elde etmek ve Terra Sigillata'nın hissiyatını ve zarifliğini içerik olarak güçlendirmek amacıyla birçok sanatçı tarafından kullanılmaktadır (Çizer, 2014, s. 141).

Resim 27: Pierre Bayle, Hipopotam, Yüksek: 39 cm, 1995

Birçok sanatçı kendi astarını aynı ya da farklı killerden oluşturuyor. Bazıları astarı çatlatarak çukur pişirimi yapmaktadır, kimileri farklı tuzları kullanarak yüzeyde farklı efektler yakalamaktadır. Çağdaş seramik sanatında Duncan Ross, Shama Sam Gibsh, Pierre Bayle, Tjok Dessauvage, Magdalena Odundo, Miguel Molet, Sevim Çizer gibi birçok sanatçı bu teknikleri kullanarak güçlü formlar ortaya çıkartmışlardır.

2.2 Terra Sigillata ile Çalışan Seramik Sanatçıları

2.1.1. Duncan Ross

İngiliz sanatçı Duncan Ross, eserlerinde farklı tonları kullanarak kendine özgü tarzını yakalamıştır. Törensel içki kaplarına benzeyen çanaklarıyla, kırmızı-siyah tonlarıyla Antik Ege uygarlığının, günümüzdeki hali gibidir. Çamur tornasında şekillendirdiği yalın formları, indirgeme yöntemini kullanarak, Terra Sigillatanın değişken renk tonlarını kullanmaktadır. Her bir formu için ayrı bir sagar kutusu yapmakta, hızar talaşı ile yerleştirdiği çalışmalarını oksijensiz ortamda indirgeyerek farklı efekt ve renk değişimi elde etmektedir. Formların yalın yüzeyinde kullandığı bezeme şeklinde ki siyah çizgiler hem dinamizm sağlar, hem de geçmişe saygı göndermesi yapmaktadır (Çizer, 2014, s. 146) (Resim 28).

Resim 28: Duncan Ross, Torna ile şekillendirme Yükseklik: 22 cm

Çizgi ve yoğun parlatmayla, derinlik hissi kazanan çalışmalar dumanın öngörülemez rolüyle farklı bir boyut kazanmıştır. Çalışmalarında form ve desen ilişkisine göre ritim, denge, orantı gibi temel sanat kavramlarından esinlenmektedir (Ross, 2018, Çev. Metin Ertürk) (Resim 29-30).

Resim 29: Duncan Ross, Küçük Kâse, Torna ile şekillendirme, Yüksek: 14 cm

Resim 30: Duncan Ross, Büyük Çanak, Torna ile şekillendirme, Yüksek: 21 cm

Ross, farklı astarları, sünger vb. malzemeyle yüzeye yavaş hareketlerle uygulayarak ton değişimini yakalamaktır. Bu şekilde farklı ton aralıklarını kullanarak yüzeye de derinlik hissi vermektedir. Ross, perdah işlemi yaparken sorun yaşamamak için tornada formlarını kalın bir biçimde şekillendirmektedir. Çalışmanın ince görünmesini sağlamak için ağız kısmında küçük bir nüans yaparak çalışmalarını farklı göstermeyi başarmıştır (Resim 31).

Resim 31: Duncan Ross, Torna ile şekillendirme

Duncan Ross'un birçok çalışması başta İngiltere Victoria Albert ve Fitzwilliam Müzeleri olmak üzere birçok ülkede müze ve galerilerde sergilenmektedir (Ross, 2018, Çev. Metin Ertürk).

2.2.2. Magdalene Odundo

İngiliz doğumlu ve Kenya kökenli Magdalene Odundo, stüdyo çömlekçisidir. İnsan ve kil konusundaki düşüncelerine okula gittiği dönemde düzenlenen Nijerya gezisinde kazanmıştır. Terra Sigillata astarını uyguladıktan sonra perdahlayarak parlak bir yüzey elde etmektedir. Formlarının üstüne küçük parçalar ekleyerek kendi kültürüne de gönderme yapmaktadır. Afrika esintili biçimler geçmişin günümüze yansıması gibidir (Resim 32).

Resim 32: Magdalena Odundo, El ile şekillendirme, Perdahlı Yüzey

El ile şekillendirme yöntemi kullanarak formlarını oluşturmaktadır. Kaşık ya da taşla yüzeyi perdahlayan sanatçı, yüzeye Terra Sigillata astarını uygulayarak parlak ve pürüzsüz bir yüzey elde etmektedir. 960°C de bisküvi pişirimi gerçekleştirdikten sonra sığar kutularıyla kaplayıp 900° C ve 1060°C arasında pişirerek formların üzerinde farklı desenler elde etmektedir (Çizer, 2014, s. 147) (Resim 33-34).

Resim 33: Magdalena Odundo, El ile şekillendirme, Perdahlı ve İslı Yüzey

Resim 34: Magdalena Odundo, Vessel Series II, Perdahlı ve İslenmiş Yüzey, 2001

İngiltere’de Kraliyet Sanat Koleji’nde sanat eğitimini tamamlayan Odundo’nun sanatı, yıllar içinde ayırt edici ve duygusal formlarıyla hemen hemen her yerde fark edilir noktaya geldi. Yunan ve Roma çömleklerinden başlayıp, modern ustalardan Henri Matisse ve Amedeo Modigliani’ye uzanan sanatsal gelenekleri, Afrikalı kadınların yüzyıllar boyunca su taşımak ve depolamak için kullandıkları formları küresel bir biçimde sentezlemektedir (Perryman, 2008, s 88-92) (Resim 35).

Resim 35: Magdalena Odundo, El ile şekillendirme, perdeli yüzey

2.2.3. Pierre Bayle

Geçtiğimiz yıllarda vefat eden sanatçı, kendine özgü formları ve yüzeyinde yakaladığı çatlak efektler ile döneminin en önemli sanatçılarından birisidir. 1945 doğumlu Bayle, Fransa'nın Narbonne yakınlarında büyük çam ağaçlarının arasında antik taş evde yaşamış ve eserlerini buradaki stüdyosunda ortaya çıkarmıştır. 14 yaşındayken bir saksı fabrikasında çarkçı olarak çalışmaya başlamış ve çarkta kendini geliştirdikten sonra Paris dâhil ülkenin birçok yerinde çalışmıştır. Ancak bir süre sonra kendini mutlu hissettiği evine geri dönüp buradaki stüdyosunu kurmuştur. Yaşadığı bölgenin yerel kilini kullandığı formlarını, kendi yaptığı fırında pişirerek istediği sonuca ulaşana kadar üretmiştir. Eğer ürettiği seramikler istediği sonuçta çıkmazsa, bahçe duvarını yapmak için kullanmıştır (During, 2001 s. 55-58) (Çev. Metin Ertürk).

Resim 36: Pierre Bayle "Gaea", Odun pişirimi, Yük: 30 cm

Seramiklerini üretmeden önce atölyede tahta üzerine çizilen bir fikirle başlar ve zaman içinde bu fikri kendi anlayışına göre şekillendirirdi. Defterine yaptığı formların birçok farklı varyasyonunu çizerek, üzerlerinde küçük değişiklikler yapardı. Seramiklerini pişirmeden önce 6 ay bekler eğer üstünde küçük değişiklikler yapması gerekirse yapar ve formlarının tamamlanışına, kendi memnuniyetini ölçerek karar verirdi. “Gaea” isimli çalışması en gözde çalışmalarından biridir ve ortaya çıkması tam 7 yıl sürmüştür (During, 2001 s. 55-58) (Çev. Metin Ertürk) (Resim 36).

Beyaz çamur ile şekillendirdiği formlarını, formun şekline göre perdeladıktan sonra kurumaya bırakırdı. Vallauris kilinden veya evinin yakınındaki kurumuş gölden aldığı kırmızı killerden yaptığı Terra Sigillata'yı formlarına uygulardı. 1 kg kilden 7 gr Terra Sigillata elde eder ve uygulama olarak daldırma ya da dökme yöntemini kullanırdı. Biçimlendirdiği seramikler, kullandığı astar ve pişirim tekniği ile bir bütünlük içinde eski kültürlere birer gönderme niteliğindedir. Astar yüzeyinin üstünde elde ettiği bazen ağ bazen paralel çatlamlar, astarına fazladan ilave ettiği soda ile oluşmaktadır (During, 2001 s. 55-58) (Çev. Metin Ertürk) (Resim 37-38).

Resim 37: Pierre Bayle, Kanatlı Çömlek, Yüksek: 47,5 cm, 1992

Resim 38: Pierre Bayle, Çaydanlık, Çap: 16 cm

Kendi yaptığı odun fırınından aldığı bölgesel lekelenmeler, onun işlerinin kimliğini de oluşturmuşlardır. Odunlu fırında 1000°C civarına kadar yükseltgen bir pişirim uyguladıktan sonra soğuma süresinde 500°- 400° C arasında indirgeme yaparak astarın yüzeyindeki çatlaklara duman efektiyle yeni boyut kazandırmaktadır. Fırınlama süreci de işleri kadar özenlidir. İstenilen ısıya ulaşması 12 saat sürer ve herhangi bir ısıölçer kullanmadığı için fırın içindeki sıcaklığı tam olarak bilmemekteydi. Odunlu pişirim sebebiyle çalışmaların yüzeyinde astarın farklı renk tonları görülmektedir (During, 2001 s. 55-58) (Çev. Metin Ertürk).

Resim 39: Pierre Bayle fırın doldururken

Bayle beğenmediği işlerini tekrar tekrar pişirerek istediği sonucu elde edene kadar bekleyen sabırlı bir sanatçıydı. Dünyanın en ünlü seramik sanatçılarından biri olan Pierre Bayle mütevazı ve sessiz bir kişiliğe sahipti (Resim 39). Fransız tavrını sonuna kadar yaşayan sanatçı bunu çalışmalarına yansıtmaktan geri de kalmamış. Çalışmalarının üzerinde hissedilen uzun süren deneyimleri, duruşu ve merakı uyandıran tavrıyla yaratıcının izlerini sonuna kadar taşıyor (During, 2001 s. 55-58) (Çev. Metin Ertürk).

Resim 40: Pierre Bayle, İsimsiz

Resim 41: Pierre Bayle, İsimsiz, Yüksek: 26 cm, 1985

2.2.4. Shama Sam Gibsh

İsraili sanatçı Shama Sam Gibsh, kendine özgü formları ve astar çeşitleriyle çağdaş seramik sanatına katkı sağlayan bir sanatçıdır. Her yaz Harvard Seramik Stüdyosunda çalışan sanatçı, Uluslararası Seramik Derneği (IAC) üyesidir.

Resim 42: Shama Sam Gibsh, Gaz ve Odunlu Redüksiyon, 2016

Terra Sigillata astarını farklı tekniklerle birlikte harmanlayarak oluşturduğu estetik tasarımlarıyla, birçok sergide yer alan sanatçının çalışmaları, çağımızın ihtiyacı olan özgün çalışmalara birer örnek niteliğindedir. 10.000 yıllık liman kenti Jaffa, renkleri, dokuları, eşsiz mimarisi ve çok uluslu yapısıyla eski ve tarih dolu haliyle sanatçının en büyük ilham kaynağıdır (Schoenmann, 2017,s. 62-63,) (Çev: Metin Ertürk) (Resim 42,43).

Resim 43: Shama Sam Gibsh, Kâse, Çap: 16 cm, Yüksek: 7 cm (Müge Eryılmaz koleksiyonu)

Çamur tornasında şekillendirdiği formlarını, estetik kaygısı ile deforme ederek başka bir şekile evirmektedir. Perdahlayarak pürüzsüz hale getirdiği yüzeyi, farklı yerlerden topladığı yerel killerden yaptığı astarlar ile buluşturarak, Terra Sigillata'nın bir sınırı olmadığını göstermektedir. Pierre Bayle gibi astarının içine eklediği soda sayesinde elde ettiği astar çatlaklarını indirgeme yöntemi ile ortaya çıkarmaktadır. Maskeleme yöntemini kullanarak farklı astarları birbirinden ayırıp, neolitik dönemden kalma çizgi bezemelerini formlarıyla birleştirmektedir (Schoenmann, 2017,s. 62-63,) (Çev: Metin Ertürk) (Resim 44,45).

Resim 44-45: Shama Sam Gibsh, Odunlu Fırın

Kendisine özgü astarını hazırladıktan sonra 7 gün beklemektedir. 7 gün sonunda elde ettiği astarın, 1020°-1050°C arasında elektrikli fırında bisküvi pişirimini gerçekleştirmektedir. Bisküvi pişiriminden sonra sagar kutusunda 650°C-700°C arasında indirgeme yapmaktadır. İndirgeme sırasındaki en önemli ayrıntı; sagar kutularını kilden yapmamak, onun yerine metal malzeme kullanarak yaptığı sagar kutusunda indirgemelerini gerçekleştirmektedir. Bunun sebebi ise kilden yapılmış sagar kutularının içine oksijen girmesidir; çünkü indirgeme sırasında oksijen seviyesi ne kadar aşağıya indirilirse elde edilecek sonuç o kadar kaliteli olacaktır (Schoenmann, 2017,s. 62-63,) (Çev: Metin Ertürk).

Formlarını gümüş, altın, bakır gibi farklı malzemeler ile birleştirmektedir. Sagar kutularında bakır, kobalt gibi oksitler ile organik malzemeleri kullanarak indirgeme yapmaktadır. Bu malzemeler Terra Sigillata astarını indirgeme sırasında değiştirerek farklı renk tonları elde etmesine yardımcı olmaktadır (Schoenmann, 2017,s. 62-63,) (Çev: Metin Ertürk) (Resim 46).

Resim 46: Shama Sam Gibsh, 2018

Üç boyutlu formların yanı sıra; son dönemde ürettiği duvar panosu tarzında çalışmalarında Terra Sigillata'yı fırça kullanarak uygulayıp, çalışmalarında farklı bir sürece girmiştir (Resim 47).

Resim 47: Shama Sam Gibsh, Circular Movement, 59x30 cm, 2018

2.2.5 Tjok Dessauvage

Tjok Dessauvage, çarkta şekillendirdiği kaplarına ilevsellikten uzak bir şekilde yaklaşmaktadır. Etkileyici ve karakteristik heykelsi formları, işlevsel bir formdan çok daha fazlası olduğunu göstermektedir.

Resim 48: Tjok Dessauvage, Yarım küre biçimli formları

Dessauvage, çalışmalarında temel biçimleri kullanmaktadır. Silindirler, yarım küreler veya koni biçimlerini dikkate alarak bu formlara başka bir açıdan yaklaşarak üretmektedir. Formlarının yüzeylerini bir anlatım alanı olarak değerlendiren sanatçı, formlarını sagar olarak kullandığı kapta dumanlama ile elde ettiği lekelenmeler ve çatlaklar ile güçlü ifadeler sergilemektedir. alışmalarının bitişleri ve perdahları kusursuzdur (izer, 2014, s. 154) (Resim 48-49-50).

Resim 49: Tjok Dessauvage

Genellikle siyah ve kırmızı çamuru kullanan Tjok, yüzeylerde ince- kalın çizgiler, delikler gibi işaretleme ve grafik düzenlemelerle formlarına çağdaş bir görünüm kazandırmaktadır. Bu durum eserlerinde sade ve meditatif bir anlatım ortaya koymaktadır. Bu çağdaş ve basit seramikler Tjok'u dünyada tanınan bir sanatçı yapmış ve bu zarif sanat eserleri birçok yerde sergilenmiştir.

Resim 50: Tjok Dessauvage

2.2.6 Miquel Molet

İspanyalı sanatçı Miquel Molet, eserlerinde Akdeniz ışığını, ateşi ve dumanı birleştirerek eşsiz bir karakteri yansıtmaktadır. Eski tekniklerle çalışmayı seven sanatçı, her daim çağdaş çalışmalara da odaklanmaktadır. Çalışmalarında heykel formlarını geleneksel çömleklerle birleştirmektedir. Uzun ve yorucu şekilde elde ettiği Terra Sigillata astarının kalitesi çalışmalarındaki hem ifade gücüne hem de elde ettiği farklı astar efektlerine yansımaktadır (Molet, t.y.) (Çev. Metin Ertürk). (Resim 51)

Resim 51: Miquel Molet, Hayal kapları, 2005-2006

Hazırladığı astarın en ince katmanını kullanan Molet, uygulandığı formların parlak ve doğal bir görünüm kazanmalarına dikkat etmektedir. Zaman zaman farklı form arayışlarına girse de kendini bulabilmek için tekrar çarkın başına geçmektedir. Bu durumu “Kendimi canlı hissetmemin en güzel yolu üretmek, depolamak, kırmak ve satmak” diyerek tanımlamaktadır. (Molet, t.y.) (Çev. Metin Ertürk).

Astarı uygulayış sebebi ile yakaladığı farklı renk tonları formların farklı bir boyut kazanmasını sağlamakta ve ifade gücü ile seyircisini etkilemektedir (Resim,52,53).

Resim 52: Miquel Molet, Formun Anatomisi, 2015

Resim 53: Miquel Molet, Geometrik, 2008

2.2.7. Sevim Çizer

Prof. Sevim Çizer 1984 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi'nde Seramik Bölümünü kurmuştur. Terra Sigillata konusunda birçok araştırma yapmıştır. Yurtiçi ve yurtdışında seminer ve konferanslar düzenlemiştir. Terra Sigillata astarlı "Kutular" serisi ile 56. Devlet Resim ve Heykel Yarışması'nda başarı ödülünü kazanmıştır.

Resim 54: Prof. Sevim Çizer, Kutular Serisi, Şamotlu çamur, Terra Sigillata, Pişirim sonrası dumanlama, 2000-2003

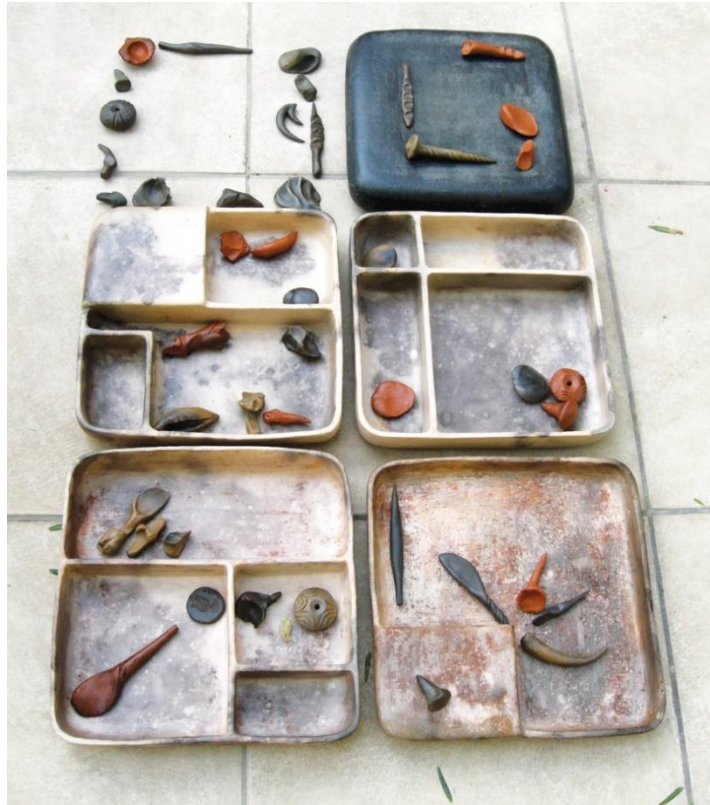

Resim 55: Prof. Sevim Çizer, Hint Baharı, 2009, Kırmızı çamur, Terra Sigillata, Pişirim sonrası dumanlama

Sevim Çizer, kitabında Terra Sigillata ile ilgili şunları söylemiştir;

“Yıllardır her seyahate çıkışımda, bavulumda, ağız iyi kapatılmış birkaç Terra Sigillata astarı taşıyorum ve bu astarı gittiğim ülkede ya onu kullanan bir meslektaşımınla bölüşürüm ya da bir seramik okulunda onunla ilk defa karşılaşan öğrencilere tanıtırım.

Bu süreçte gördüm ki, günümüz seramik sanatçıların birçoğu, bu malzemeyi tanıyor hatta kendisi hazırlayacak işlerinde kullanıyor. Ancak şuna inanıyorum ki rengârenk sırların albenili çekiciliğine karşın bu astarı tercih ederek, işlerinde kullanmak, onun yalın ama derinlikli güzelliğini keşfetmiş olmayı da gerektiriyor.”

Resim 56: Prof. Sevim Çizer, Buluntular Serisi II, Şamotlu çamur, Terra Sigillata, Pişirim sonrası dumanlama, 2007

2.2.8 Roland Summer

Çalışmalarını el ile şekillendirme yöntemi ile ortaya çıkartan sanatçı Roland Summer, günlerce dinlendirdiği Terra Sigillata astarını naked raku tekniği ile birleştirmektedir. Bu uygulama sayesinde duman ile elde ettiği farklı efektler ile parçalarının ifade gücünü zenginleştirir (Çizer, 2014, s.148). (Resim 57)

Resim 57: Roland Summer, Vessel, Çap: 27 cm

Stoneware kilden ürettiği formlarını deri sertliğinde perdahladıktan sonra Terra Sigillata astarını uygulamaktadır. İlk pişirimden sonra bir kez daha astar uygulaması yaptıktan sonra ikinci pişirimi gerçekleştirir. Terra Sigillata, ilk pişirimden sonra tekrar uygulanırsa yüzeyinde küçük çatlaklar elde edebilir ve indirgen ortamda pişirim yaparsanız bu çatlakları ortaya çıkartabilirsiniz (Summer, t.y.) (Resim 58).

Resim 58: Roland Summer, Object, Yükseklik: 43 cm

Resim 59: Roland Summer, Three Pieces, Yükseklik: 50 cm

Roland Summer, Terra Sigillata uygulamalarını bitirdikten sonra son uygulaması için naked raku için hazırlanmış astarını bünyeye uygular. Uygulama sonrası yüzeye çok ince bir şekilde sır atmaktadır. Bunun sebebi naked raku astarının olduğu bölgelerin indirgen ortamda duman ile daha az temas etmesidir. Raku fırınında, sırrın yumuşama derecesinde indirgen ortama alınan formlar, astarın çatladığı bölgelerden yüzeyine dumani olarak istenilen efektler elde edilmektedir. Astarın üzerine uygulanan ince sır tabakası sayesinde diğer alanlar dumandan korunmuş olur ve Terra Sigillata astarı mükemmel efektlerle sarılmış olur (Summer, t.y.) (Resim 59-60)

Resim 60: Roland Summer, Red Pair, Yükseklik 45 cm

3. BÖLÜM UYGULAMALAR

Resim 61: MS 2018 Kırmızı Figürsüz Formlar, 65x17x23 cm, 2018

Resim 62: MS 2018 Kırmızı Figürsüz Form II, Çap: 21 cm, Yük: 23 cm, 2018

Resim 63: Oldies But Goldies II, 37x17 cm, 31x16 cm, 2017

Resim 64: Oldies But Goldies I, ap: 21 cm, Yük: 36 cm, 2017

Resim 65: MS 2016 Astar Bezemeli Form, ap: 14 cm, Yük: 28 cm, 2016

Resim 66: MS 2018 Kırmızı-Siyah Figürsüz Form, ap: 17 cm, Yük: 20 cm, 2018

Resim 67: MS 2018 Kırmızı-Siyah Figürsüz Form, Çap: 19 cm, Yüksek: 21 cm, 2018

Resim 68: MS 2018 Kırmızı-Siyah Figürsüz Form, Çap: 18 cm, Yüksek: 27 cm, 2018

Resim 69: MS 2018 Kırmızı-Siyah Figürsüz Form, Çap: 20 cm, Yüksek: 30 cm, Gyges
Seramik Çalıştayı, Çanakkale, 2018

Resim 70: MS 2016 Kırmızı-Siyah Figürsüz, Form, Çap: 14 cm, Yüksek: 35 cm, 2016

Resim 71: Alegori, ap: 28 cm, Yük: 35 cm, 2018

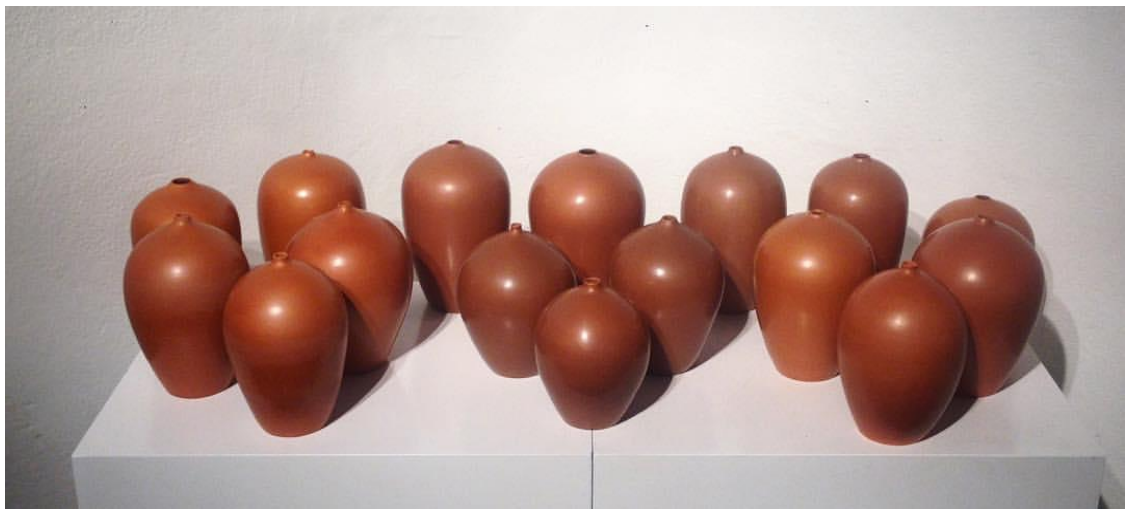
(15. Altın Testi Seramik Yarışması, Gürdal alık zel dl, 2018)

Resim 72: Hydria, ap: 22 cm Yük: 30 cm, 2018

Resim 73: Emziği Başka Yerde, ap: 37 cm, Yükseklik 35 cm, 2018

Resim 74: MS 2017 Kırmızı Figürsüz Formlar, 4. İstanbul Seramik Sanat Günleri, 2017

Resim 75: Lekythos, Gyges Seramik Sergisi, ap: 17 cm, Yük: 29 cm, Çanakkale, 2018

Resim 76: Oldies But Goldies Serisi

Resim 77: Lekythos, ap: 22 cm Yük: 25 cm, 2018

SONUÇ

Çamura batmanın bir anlamı olmalı.

Tutku en derinde ışıldıyorken, avuçlarımın içinde hayat.

Her iz kaldı benliğimde,

Peki, ben neden böyleyim?

Değerli olanın farkına vardıkça neden bataklığımıza daha çok gömülüyorum?

Yörüngeden çıkmayan iki parmağın arkadaşlığından daha güçlü bir şey var mı?

Öğrenmek her zaman acı veren bir süreçtir, bilmemek ise sıkıcı peki ya öğretmek?

Eİ, kalp, akıl üçgeninde gel gitlerim.

Böyle perdahlasak kalpleri, gömülür mü kibirlerimiz?

Online hayatlarımız gerçek değil sadece büyük bir kolajdan ibaret.

Peki, parlayan yüzeyde fark ettiğimiz silüetimiz,

Her şeyi bildiğimi ama haberim yokmuş gibi davrandığımı bilsen, hoş bir şekilde şaşırtmaz mı o an?

Yansıyan tek şey siyah bir gölge.

Peki, yüzünüze taktığınız o şirin maskeniz.

Değer çizgileriniz menfaatinize göre mi şekillenir?

Zaman, var oluş nedeni ve gerçek ölçü birimidir.

Maddeye varlığını zaman verir, zaman olmazsa biz de olmayız.

Sadece geçmiş geleceği etkilemez, gelecek de geçmiş etkiler.

Sanat dediğin şey aslında dünyayı kontrol eder mi?

Herkes 15 dakikalığına ünlü olacak mı gerçekten?

Sen beğenilmek istiyorsun, beğenilmenin sanatla hiçbir ilgisi yok.

Sanatta rütbeler var mıdır?

Ama er geç ben de unutacağım değil mi?

Bütün hatıralar silinip gidecek.

Peki, ben ne olacağım?

Yukarıda okuduğunuz yazı bu çalışmanın hissel tarafıdır. Çömlekçilik zor zanaat olarak bilinir. Her yeriniz çamur olur. Öğrenmek için istek, tutku, heyecan gerekir. Öğrenmesi acılı bir süreç ama öğrendikten sonra her çalışma farklı bir heyecan yaratır. Zaman değişir, dönem değişir, üslup değişir ancak tutku hiçbir zaman değişmez. Öyle bir tutku ki 2000 yıl sonra bile hem merak uyandırmakta hem de uygulanmaktadır.

Değerli olan formlar ya da teknik değildir. Değerli olan emektir. Bu yüzden sanat denince akla değer ve kıymet gelir. Attika'lı ustaların yaptığı ile bu çalışmada yapılan formların hiçbir farkı yok. Onlar gözleri ile gördüklerini ya da hayal ettiklerini çizdiler ve bize yansıttılar. Bu çalışmalarda ise görünen yansımalar, forma dokunmak için kendini zor tutan birey, sergi salonu, seramik atölyesi, ev halleri veya formların olduğu farklı yerler (Resim 78).

Resim 78: Formlara yansıyan Turan Erol Sergi Salonu, Ankara, 2019

Zamanında o formların üzerinde yer alan figürlerde bizlerdik. Ancak şuan formların üstünde ne bir çömlekçi tasviri, nede bir şövalye ordusu göremiyoruz. Çünkü artık güç gösterilerimizi (reklam), kitleleri etkilemek veya kişiyi etkilemek için farklı yollar var.

Antik Yunanlı ustalar formların üzerine desenleri elbette sadece desen olarak yapmadılar. Bu formlar deniz yoluyla başka uygarlıklara giderken amaç Yunan yarımadasının gücünü başka kitlelere gösterebilmektir. O dönemde bile sanatın ifade gücü fark edilmişti. Amaç bizlere bir anı bırakmak değil. Desteklendikleri tarafı tasvir ederek, onların istediğini yaparak toplum bilgisini karşı kıyılara aktarmaktır.

Sanatın ne olduğu ve kimin sanatçı olduğunun tartişmasını ne Attika'lılar ne de günümüzde sanatçılar kesin ve net olarak çizememektedirler. Bir yüzyılın sanatı o yüzyılın yansımasıdır. Her usta-sanatçı kendi dönemini yansıtmaktadır. Magdalene Odundo kırmızı figürlü formlar yapsaydı belki de bu kadar dikkat çekemezdi ama yaşadığı zaman, farklı görüşü ve formlarının ifade gücü ile anlatmak istediğini formla bütünleştirerek izleyicisiyle buluşturuyor.

Resim 79: MS 2018 serisinin üretim süreci
(Akıllı telefon ile QR kod okutulularak video izlenebilir.)

Dünyanın değişimi sanata her zaman yansımıştır. Sır bulununca astar, kâğıt bulununca duvarlar, fotoğraf makinesi bulununca tualler, ama değişmeyen tek şey bir şeylerin yansıması ve aktarılması. Bu çalışmada kırmızı veya siyah figürlü eserler yok çünkü yansıtılabilecek tahta çıkış, savaş sahneleri, gündelik yaşam, çömlekçi tasvirleri gibi figürlü şimdi ekranda televizyonda, internette (Resim 79). Bilim ile sanat birbiriyle paralel giderler. Fotoğraf makinesinin bulunuşu yağlıboya sanatının yolunu değiştirmiştir. Terra sigillata astarın tarihteki durumu tıpkı fotoğraf makinesinin bulunması ile yağlı boya resmin karşılaştığı ironik durum gibidir. Terra Sigillata Anadolu'da astar kullanımının gelişiminin bir sonucu olarak Attika'da gelişmiş, günümüzden 2400 yıl önce altın çağını yaşamış ve Roma Dönemi'nde kalıp ile şekillendirme başlamış, yüzeydeki çizimler kalıptaki kabartma figrlre dönüşmüştür. Tek değişen şey ismi ve uygulamasıdır. Gelecek geçmişi etkilemektedir. şuan da yapılmış olanın yerine yarın daha hızlısı ve kolay olanı yada daha karmaşık olanı gelebilir. Bu durum geçmişte değerli olanın gün geldiğinde değişmesine sebep olabilir. Bu çalışmada da geçmiş bir esin olarak geleceği işaret etmektedir.

Resim 80: İzleyici ile buluşma, Tez Savunma Jürisi, Ankara, 2019

Artık formların yalnız kalma vakti. Bütün hatıralar silindi. Artık figürler gerçek, gösterilen ve hissedilen duyguları yansıtmaktadır. Altın gibi parlak yüzeyinde, o an ne yansiyorsa onu aktarmaktadır. Pürüzsüz ve emek harcanmış ipeksi yüzeye, çamurun kaymağını sevenler ve dokunmak isteyenlerin tatlı telaşı ya da parlayan yüzeyde silüetini gören bireyin, kendi fotoğrafını çekerken gördüğü heyecanı görürüz (Resim 80-81).

Resim 81: İzleyici ile buluşma II, Tez Savunma Jürisi, Ankara 2019

Yıllar sonra üstündekiler değişiyor ise formların da değişmesi gerekir. Her yeni buluş, her yeni keşif, insanların farklı görmesini ve yorumlamasını sağlamıştır. Eskiden kullanılan kulplar ya minimalist ya da hiç yok. Taşımak için büyük küpe de ihtiyaç kalmadı. Formlar sade ve minimal olmalı, çağın kalabalık ve gürültülü olmasına karşı. Biraz da klmeli, dokunabilmek, ele alabilmek için (Resim 82,83).

Resim 82: Formlar, Turan Erol Sergi Salonu, Ankara, 2019

Resim 83: İzleyici ile buluşma III, Tez Savunma Jürisi, Ankara, 2019

İzleyicilerin formlara dokunma isteği değerli olanın farkına varmasıyla ilişkilidir. Üstüne titremek ya da bütün içini açmaktır. O, pürüzsüz 12 saat perdahlanmış yüzey, hissetmek ve düşünmek için güzel alandır. Değer çizgileri her ortamda değişebilir. Sergilenen alan ve form ilişkisi değişebilen izlenimler yaratır. Atölyede biten bir form sergilendiği anda mekanın odak noktası olabilir ya da tamamen yok olabilir (Resim 84).

Resim 84: Serginin genel görünümü

Bu durum beğenilme duygusunu da tetikler. Eğer doğru zamanda ve doğru yerdeyseniz bu astar, teknik, ifade gücü ve verdiği meditatif hissiyat ile her zaman farklı değer görecektir (Resim 85). Önemli olan duygunuzu ve düşüncenizi yansıtabilmektir.

Resim 85: İzleyici ile buluşma IV, Tez Savunma Jürisi, Ankara, 2019

Resim 86: Prof. Sevim Çizer ve MS 2018 Kırmızı-Siyah Figürsüz Form

Resmin temeli çizime dayanıyorsa çömlekçiler de formlarını çamur ile çizmektedir. Ancak çömlekçilik zamanına yenilebilir ve yerini gelecek yeni buluşlara bırakabilir. Ama çömlekçiliğin ve Terra Sigillata'nın değeri kimi sanatçılara için her daim bir varlık nedeni ve bitmez bir keşif alanı olabilir.

Resim 87: Ignorance, Atölye, 2017

KAYNAKÇA

- Balyemez, A. (2017). Seramik Kültüründe Renk Ögesi ve Çağdaş Seramik Sanatında Kullanımı. Sanatta Yeterlilik Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, İstanbul
- Boardman, J (2013). Kırmızı Figürlü Atina Vazoları (Arkaik Dönem). Homer Kitabevi ve Yayıncılık, Çev: Gürkan Ergin, İstanbul
- Boardman, J (2013). Siyah Figürlü Atina Vazoları (Arkaik Dönem). Homer Kitabevi ve Yayıncılık, Çev: Gürkan Ergin, İstanbul
- Boardman, J (2016). Erken Yunan Vazo Ressamlığı. Homer Kitabevi ve Yayıncılık, Çev: Sibel Eraltan
- Boardman, J (2017). Kırmızı Figürlü Atina Vazoları (Klasik Dönem). Homer Kitabevi ve Yayıncılık, Çev: Nilgün Öz, İstanbul
- Çakır, H.İ. (2011). Arkaik Dönem Yunan Seramiklerinin İncelenmesi ve Günümüz Yorumlamaları. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon
- Çizer, S. (2005). Antik Sinter Astarın Yeniden Canlandırılması Günümüzde Terra Sigillata, Seramik Türkiye, Mayıs-Haziran (10),110-121.
- Çizer, S. (2014). Terra Sigillata. İzmir, Tibyan Yayıncılık
- Çizer, S. (t.y.). Antik Dönemden Günümüze Yapım ve Kullanımını Sürdüren Bir Zinter Astar Çeşidi: Terra Sigillata, Seramik Sırları Semineri Bildiriler Kitapçığı, No:7.
- Çobanlı, Z. (1996). Seramik Astarları. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 919, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları, No: 15.
- Demir, D. (2014). Isparta Yöre Toprağı Terra Sigillata Astarlarının Araştırılması ve Seramik Form Yüzeylerinde Uygulanması. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta
- During, N. (2001). Pierre Bayle: Quest for Beauty, Ceramics Montly, January(49), 55-58
- Kahraman, D. (2007). Demir Oksit İçeren Killerle Kırmızı Rengin Elde Edilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

Molet. M. (t.y.). About me, Erişim tarihi: 09.05.2018, Erişim Adresi: <http://www.miguelmolet.com/en/workshop/>, Çev: Metin Ertürk

Türkel, E. (2016). Bernard Leach'in İzinde: Uzakdoğu'dan Batı'ya, Batı'dan Dünya'ya Uzanan Yolda Stüdyo Çömlekçiliğinin Doğuşu, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, II. Sanat ve Tasarım Kongresi, İzmir

Perryman, J. (2008) Smoke Firing Contemporary Artists and Approaches, A&C Black, University of Pennsylvania Press, La Revue de la Ceramique and Haupt. ISBN 978-0-7136-6985-5, 88-92, Çev. Metin Ertürk

Pitelka, V. (2016). Super-Refined Terra Sigillata. Tennessee Technological University-School of Art, Craft & Design, Erişim: 16 Şubat 2018, Erişim adresi: <https://sites.tntech.edu/wpitelka/terra-sigillata/>, Çev: Metin Ertürk

Ross, D. (2018). Burnished Terra- Sigillata Ceramics. Erişim: 29.10. 2018, Erişim Adresi: <https://www.duncanrossceramics.co.uk/statement/>, Çev: Metin Ertürk

Schoenmann, E. (2017) In Studio with Shamaï Sam Gibsh, New Ceramics Magazine, November, December, 62,63, Erişim 15 Haziran 2018, Erişim adresi: <https://www.shamaigibsh.com/links>

Summer, R. (t.y.) Lost Glaze, Erişim: 10 Mart 2019, Erişim Adresi: <http://www.rolandsummer.at/kont.E.htm>, Çev: Metin Ertürk

Yoleri, H. (2008). Pişmiş Kil İle İletişim Seramik Üzerine Yazılar. Tibyan Yayıncılık, İzmir

Uludağ, K. (1998) Seramik Sanatının Kimlik Sorunu. Erişim: 29.10.2018, Erişim Adresi: <http://kemaluludag.com/kimlikSORunu.asp>

TERRA SİGİLLATA İLE ÇAĞDAŞ SERAMİK UYGULAMALAR

Yazar Metin Ertürk

Gönderim Tarihi: 21-Mar-2019 01:08PM (UTC+0300)

Gönderim Numarası: 1097146728

Dosya adı: metin_Ert_rk_Tez-.pdf (4.3M)

Kelime sayısı: 11832

Karakter sayısı: 83214

TERRA SİGİLLATA İLE ÇAĞDAŞ SERAMİK UYGULAMALAR

ORIJINALLIK RAPORU

%**4**

BENZERLİK ENDEKSİ

%**4**

İNTERNET
KAYNAKLARI

%**0**

YAYINLAR

%**2**

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

Submitted to Hacettepe University

Öğrenci Ödevi

%**2**

2

library.cu.edu.tr

İnternet Kaynağı

%**2**

Alıntıları çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

< %2

Bibliyografyayı Çıkart

Kapat